

Osnova:	Strana
0. Úvod	3
1. Impresionistický pohled M. Kocjubynského na život Huculů	4
1.1. Tragický příběh hlavních hrdinů Maričky a Ivana	5
1.1.1. Cesta Mychajla Kocjubynského k napsání „Stínů zapomenutých předků“	5
1.1.2. Příběh	6
1.1.3. Ukázka textu s náznaky impresionismu	7
1.2. Nezdařené manželství Palahny a Ivana	8
1.3. Každodenní tradice horského života	9
2. Kocjubynskij a jeho doba	10
2.1. Krátký životopis	10
2.2. Přehled tvorby	11
2.3. Historie psaní pověsti	11
3. Ztvárnění Paradžanova scénáře „Stíny zapomenutých předků“	12
3.1. Popis jednotlivých částí filmu	12
3.1.1. Dětství Ivana	13
3.1.2. Setkání Ivana a Maričky	16
3.1.3. Vyrůstání	16
3.1.4. Ivanův odchod na Poloninu	18
3.1.5. Polonina a smrt Maričky	20
3.1.6. Návrat Ivana	24
3.1.7. Samota	26
3.1.8. Ivan a Palahna	28
3.1.9. Vánoce	32
3.1.10. Palahna čaruje	36
3.1.11. Čarodějník	37
3.1.12. Krčma	38
3.1.13. Ivanova smrt	40
3.1.14. Pieta	42
3.2. Expresionistické prvky ve filmu	43
3.3. Životy herců a režiséra, proč a jak vznikl film	44

4.	<u>Závěr</u>	47
5.	<u>Resumé</u>	49
6.	<u>Anotace</u>	55
7.	<u>Bibliografie</u>	56
8.	<u>Příloha</u>	57

0. Úvod:

Ve své práci se budu zabývat uměleckým směrem impresionismem na motivech novely Stíny zapomenutých předků od Mychajla Kocjubynského. Důvodem, proč se chci touto tematikou zabývat, je, že mi je próza 20. století nejbližší, a to proto, že je neveliká obsahem, avšak hluboká myšlenkou. Na začátku tohoto století bylo velmi oblíbené téma vyhledávání národů, které byly odříznuty od okolního světa, a jejichž život se rozvíjel bez ohledu na okolní svět, tedy velice pomalu. Proto jsem si vybrala téma z huculského prostředí.

Moje bakalářská práce bude mít dvě části: teoretickou a praktickou.

V teoretické části se budu zabývat životem Mychajla Kocjubynského, co jej inspirovalo k napsání Stínů zapomenutých předků a samozřejmě také samotným dílem. Cílem bude vyhledat důkazy impresionismu v jeho díle, odkrytí skrytých myšlenek autora v podobě různých symbolů. Bude následovat krátká ukáзка, která mne nejvíce zaujala. Ukážeme si jednoduchý příběh založený na věrné lásce až za hrob. Dostaneme se tímto k folkloru a zvykům Huculů, k jejich drsnému, ale krásnému životu. Věřím, že po přečtení tohoto díla si každý sáhne do svého svědomí.

V praktické části se chci zaměřit na Paradžanovo zpracování Stínů zapomenutých předků. Režisérovo podání je samozřejmě jiné, ale také osobité a velmi zajímavé. Jednotlivé kapitoly nesou stopy expresionismu, chci se na ně zaměřit a popsat režisérovu ideu. Nevyhnutelné je porovnání s knihou. Také charakteristika postav je mírně upravená.

Celkovým cílem bude prozkoumat jednotlivá zpracování, najít jejich odlišnosti, najít znaky impresionismu a expresionismu.

1. Impresionistický pohled Mychajla Kocjubynského na život Huculů

Mychajlo Mychajlovyč Kocjubynskyj, je jeden z nejzajímavějších mistrů ukrajinské literatury, jeho tvorba má nesmírnou psychologickou hloubku, i když je neveliká obsahem*. Velmi mne pro mou práci zaujalo jeho dílo velké národní hodnoty „Stíny zapomenutých předků“. Milostná pověst ze života Huculů v malebné přírodě ukrajinských Karpat v sobě nese zdánlivě jednoduchý příběh dvou huculských dětí, a zároveň folklor divokých Huculů**, jež impresionisticky vystihl právě Kocjubynskyj.

V době, kdy Mychajlo Kocjubynskyj žil s Huculy a sesbírával postupně střípky jejich ústní lidové slovesnosti, aby tyto příběhy a zvyky předal pomocí svého pera, to byla zároveň také doba velkého vlasteneckého citění a potřeby vzbudit národní hrdost a touhu po svobodě a tradicích. Kocjubynskyj se často obracel k folklóru, aby připomněl hluboké tradice a zvyky. Jakoby se v horách zastavil čas a způsob života se po několik generací neměnil. Právě díky pomalému ekonomickému a hospodářskému rozvoji malých horských národů v romantickém prostředí, bylo důležité psát o jejich folkloru a předávat dál jejich zvyky. Občas popis života hraničil i s kritickým realismem.**** Čehož později využil i komunistický režim pro svou propagaci. Vznikaly romány velikosti povídek, avšak velmi cenné. Autor dokazuje, že pravá láska je jenom jediná a pokud člověk nežije podle své duše, stává se nešťastným. V horských končinách je jediným morálním právem Bůh. Lidé se bojí pouze špatného života, nebojí se smrti. Smrt je jim blízko každý den. Svým jednoduchým jazykem, v podstatě jen popisem života dvou hlavních hrdinů a jejich vztahu k prostředí, je jedním z hlavních ukrajinských představitelů impresionismu.

**Черпано з книги Тіні забутих предків, Мухайло Коцюбинський, Фоліо, заключне слово о авторові*

***Huculové jsou ukrajinský kmen v Karpatech, před druhou světovou válkou byli rozděleni v Československu (Zakarpatská Ukrajina), v Polsku (Halič) a Rumunsku (Bukovina).*

Huculové a jiné horské národy byly v 19. století velmi oblíbený motiv ukrajinských spisovatelů (také například Lesja Ukrajinka).

*** *V současné době probíhala v Evropě I. světová válka a na východě Ruská občanská válka. Během krátké doby se na Ukrajině vyměnilo několik ukrajinských vlád.*

*****V české literatuře je významnou představitelkou této psané tvorby Božena Němcová, nebo například Karel Jaromír Erben.*

1.1 Tragický příběh hlavních hrdinů Maričky Hutěňukové a Ivana Palijčuka

Stíny zapomenutých předků je pověst jedné zapomenuté vesničky Karpatských hor o lásce dvou dětí dvou zneprátelených rodin Maričky Hutěňukové a Ivana Palijčuka. Hlavní linie příběhu vypráví o vyrůstání Ivana, o jeho setkání s Maričkou, jejich dospívání a lásce. Avšak nedojde k naplnění. Marička se utopí v Čeremoši, když se Ivan vydá na Poloninu pást ovce, aby pro ně vydělal peníze. Autor knihy nabízí impresionistický pohled na vztah těchto dvou lidí, nekládá vlastní emoce, jen tiše pozoruje jejich chování.

Zvláště je, že autor nezdramatizoval část o dvou znesvářených rodinách. Čekala bych, že se tyto rodiny usmíří, nebo že zakážou dětem se vídat. Ale lidé z hor přijímali svůj osud takový, jaký byl.

1.1.1. Cesta Mychajla Kocjubynského ke Stínům zapomenutých předků

Stíny zapomenutých předků napsal v Černihově v roce 1911. Huculské hory Kocjubynskyj navštívil několikrát a byl velmi okouzlen krásnou přírodou a huculským folklorem. Zkušenosti čerpal v horské vesničce Kryvorivňa, kde jezdilo i více umělců, například ukrajinský národopisec Volodimir Hnatjuk. Stali se přáteli a Hnatjuk velmi ovlivnil tvorbu Kocjubynského. Tvrdilo se, že stejně jako Maxim Gorkij. Ovšem o této informaci existují v této době značné spekulace, že toto přátelství bylo zidealizováno komunistickým režimem. S Hnatjukem nashromáždili mnoho podkladů o životě Huculů. Zatímco Volodimir Hnatjuk vydal spoustu vědeckých prací spíše o etnologii a etnografii, jež mu pomohl vydat Ševčenko, M. Kocjubynskyj spíše věnoval pozornost folkloru a lidským zvykům v tomto kraji, studoval chování Huculů a tamní přírodu a z jeho pozorování vznikla balada Stíny zapomenutých předků. Měl nasbíraný a připravený materiál pro další dílo ze života Huculů, avšak zemřel.*

* *І ката, і героя він любив...*, Ярослав Поліщук, серія Жуття і слово, Видавничий центр Академія, 2010

1.1.2 Celý příběh

Prostý příběh nás provede životem Ivana. Začátek knihy se obrací na jeho narození a vyrůstání, které bylo ovlivněné pohádkovými bytostmi a pověrami.

Impresionismus nás provází celý příběhem. Jednoho dne se strhla bitka dvou rodů Paličuků a Hutěňuků. Zřejmě šlo o majetkové neshody, znovu impresionisticky podaný odstavec, ze kterého nevyplývá, co se přesně stalo. Důležité je, co se odehrává z pohledu hlavního hrdiny Ivana. Ve všem zmatku, který se strhl, dá Ivan malé Maričce velikou facku. Marička začala utíkat, ale neplakala. Popis drsného chování a reakcí ostatních nás opět přivádí k impresionismu. Jakmile ji zastihnul, překvapila ho svou dobrotou a laskavostí, když mu ještě nabídla cukrlátko. Nakonec si spolu povídali. Během seznamování Ivana s Maričkou se čtenáři dozvídají, že Mariččin otec zabil Ivanova. Ivan ale dlouho nevzpomínal na otce. Myslel na milou dívku, se kterou se setkal. Hrávali si v lese, věřili pohádkám, báli se zlých skřítků. Jakmile vyrostli, stali se krásnými jeden pro druhého a zamilovali se do sebe. Tajně se scházeli v krásné přírodě. Marička skládala písničky, v knize byla uvedena jedna ukázka. Většinou zpívali na sociální motivy, o postavení člověka ve společnosti, nebo o přírodních motivech.

Ivan časem dospěl a rozhodl se, že si Maričku vezme. Osud jim však nepřál, a protože se jeho hospodářství přestalo dařit, musel vyrazit na Poloninu* pást ovce. A tak se jejich cesty rozešly. Naneštěstí Marička spadla do chladné Čeremoše a utopila se. Ivan se vrátil, dokonce se znovu oženil, ale neustále na ni nemohl zapomenout. Tady nás autor přivádí na myšlenku o osudu Ivana. Nerozhodl se správně a dostal za to trest. Huculové měli ortodoxní zvyky, nebylo správné, že se oženil znovu bez lásky, jen pro zachování rodu. Proto jeho duše trpěla, proto se k němu vracely přízraky Maričky.

Knihy nás provází, narozdíl od filmu, už od útlého dětství Ivana. Nejvíce mne zaujalo, jak Kocjubynskij popsal symboly v knize. Podle toho, jestli měly značit, že se udá něco dobrého nebo špatného.

**Polonina je hornatější pastevecká část Karpatských hor, která zasahuje až do Polska*

Například skřet s píšťalkou, kterého Ivan jako malý spatřil, byl symbolem, že Ivan bude mít v životě smůlu. Protože skřet je zlý duch.

Charakteristika Maričky je kladná. Je hodná, mladá, přirozeně krásná. V příběhu představuje hrdinku z vesnice, jejíž duše je čistá.

Charakteristika Ivana je zatím také kladná. I když později začne být nerozhodný, nyní je věrný Maričce, pracovitý, a podle příběhu, velmi pohledný.

Impresionismus je směr, který v nás má nechat dojem. Celý obyčejný příběh Kocjubynského je impresionistický. V další kapitole si ukážeme přímo ukázkou.

1.1.3 Ukázka textu s náznaky impresionismu

... „Už dávno patřila Ivanovi. Od třinácti let. Co na tom bylo divného? Když pásala ovce, často vídala, jak kozel skáče na kozu nebo beran na ovci – všechno to bylo prosté a přirozené, co svět světem stojí, že jí při tom nenapadlo nic špatného. Kozy a ovce jsou sice z toho březí, ale lidem pomáhá babka kořenářka. Marička se ničeho nebála. Za pasem na nahém těle nosila česnek, který babka bylinářka zaříkala, a nic zlého se jí teď nemůže přihodit...“*

Celý úryvek vykazuje jasné prvky impresionismu. Kdy autor pouze popisuje obrazně životní příběh, tak aby divákovi zprostředkoval skutečnost, tady velmi krásnou a přirozenou. Ruku v ruce s impresionismem poznáváme prostý život hlavních hrdinů, jejich sny a zvyky, bez emotivního doprovodu autora.

Přímo v ukázce můžeme vidět, jak lidé věřili nadpřirozeným silám. Jak bylo důležité mít své zvyky a pravidla, podle kterých se mohli řídit.

*Odstavec pochází z knihy *Stíny zapomenutých předků, Mychajlo Kocjubynskij, Vyšehrad, 1988*

1.2. Nezdárené manželství Palahny a Ivana

Vztah Ivana a Palahny nás zavádí do příběhu dvou lidí, kteří vstoupili do manželství z rozumu. Palahna je mladá a krásná, pochází z velmi bohaté rodiny. Je pro ni jasné, že ji všichni obdivují. Ivan je zlomený muž, o kterém kolují romantické písně a balady, o jeho velké lásce.

Myslím, že tyto vztahové problémy jsou nadčasové. Znovu nás autor nutí impresionisticky se zamýšlet nad životem Ivana. Kocjubynskij nás informuje o všem v pouhých pár větách, je to občas šokující. Změny se dějí každou chvíli. Popis příběhu je v podstatě zkrácený popis impresionistického děje.

Až sedmý rok po smrti Maričky se oženil. Jeho žena Palahna dostala věnem spoustu dobytka, byla mohutnější postavy, ráda se strojila. Impresionistický náznak, že Ivanovi šlo o zachování rodu, je to nepravé manželství z vypočítavosti. Ivanovi stačilo se jen starat o dobytek. Žili v představách zlých duchů, kteří ovlivňovali jejich úrodu, jestli se dobytku daří, apod. Zatímco se Ivan upínal jen na dobytek, začínal se odtahovat od své ženy. Zpočátku možná byl okouzlený její krásou, ale postupem času začínal vzpomínat na Maričku. Nikdy nepřemýšlel, jestli miluje Palahnu. Důležité bylo, že jsou oba hospodáři. Věrní si nebyli.

Štědrý večer v knize je zlomový. Autor ukazuje, jak Ivan věří na zlé duchy, jak je očekává, že se přijdou s nimi pohostit a opilý v okně vidí Maričku. Palahna pro změnu čarovala, aby je ochránila od zlých sil a aby otěhotněla. Palahna začala hledat útěchu jinde. Zamilovala se do Jurije, do jejich souseda, který měl velikou sílu. Lidé o něm říkali, že je černokněžník. Dlouho jemu odolávala, ale nakonec mu podlehla. Viděl ji nahou, když čarovala při měsíčku. Charakteristika Palahny je jiná než Maričky. Palahna padá na okraj společnosti. Naprosto porušila ortodoxní pravidla. Nezapadá do Huculské společnosti. Je městskou ženou, rozmazlenou, autor zde okrajově kritizuje maloměšťáctví a chamtivost. Důkaz je ve větě Palahny: „Chci se pobavit, žijeme jen jednou“.* Filozofická myšlenka o pohledu na svět, samozřejmě podle huculských zvyků nesprávná.

Odstavec pochází z knihy *Stíny zapomenutých předků, Mychajlo Kocjubynskij, Vyšehrad, 1988

Ivan se popral s Jurou. Palahna se o něj ale nestarala a on se dále trápil ještě víc. Palahna s Jurijem jej zakleli. Měl na ně zlost a rozběhl se tam, kam jej nohy nesou. Objevil se mu zlý duch jako Marička a zavedl jej do propasti. Ještě se mu zjevil Čuhajstyr, dobrý lesní duch, který zastrašuje zlé divoženky. Ivan chtěl Maričku před ním zachránit a spadl do propasti. Zde nám autor ukazuje pohádkové symboly. Jeho rozdvojená osobnost symbolizuje myšlenky ve snu, na jedné straně touží po ideálu a na druhé trpí za to, že svého ideálu nemůže dosáhnout.

Charakter Ivana se tu začíná měnit. Přestává myslet reálně, neustále se vrací do minulosti, začíná z něj být troska. Je to dáno znovu ortodoxní vírou Huculů; kdo se proviní proti svědomí, bude za své rozhodnutí trpět.

Ivanův pohřeb probíhal také velmi zajímavě. Folklorně zpracovaná část příběhu. Nejprve byl mrtvý připravený na cestu převozníkovi, dostal mince na zaplacení a byl hezky oblečený a po-té začala hostina. Palahna smutnila jen na oko, už dávno Ivana nemilovala. Lidé se veselili, tančili, smrti se nebáli, jen špatného života v hříchu. Přesně na konci příběhu nás autor zasáhl krutou pravdou, že život jde dál.

1.3. Každodenní tradice horského života

Jaký je život, kde se zastavil čas? Huculové nepřemýšlí nad smyslem života, co po sobě zanechají. Jejich smyslem je, jak se nám snažil předat Kocjubynskij, hlavně rodina a hospodářství. Tohle je hlavní rozdíl impresionismu od existencialismu. Pouze podat realitu z pohledu Hucula divákovi. Existencialismus se zamýšlí nad smyslem života, co předat do budoucna? K čemu je život člověka? Hucul má jednoduchou odpověď, chce žít bez hříchu, spokojeně, s čistým svědomím. Smrt je jim blízká, ale nebojí se jí. Jediné, z čeho mají strach, je život se špatným svědomím.

Dalším hlavním symbolem impresionismu je folklor. V díle Kocjubynského můžeme najít hned několik zajímavých znaků. Kromě nástrojů a zvyků, kdy sekli trávu nebo tancovali Kalamyjku, jsou ukázány také zaklínadla a pověsti, zlí a hodní skřítkové, na které lidé věřili, a kterým vyčítali, když se jim špatně vedlo.

Horské národy žijí v harmonii s přírodou. Syžetem se tu stává symbolika života a smrti.

2. Kocjubynskij a jeho doba

V době Kocjubynského se rozvíjelo několik směrů. Jeho tvorba se zaměřuje na socialistický realismus, poté rozebírá neoromantický charakter postav, také popisuje folklor, což jsou znaky impresionismu a symbolismu. Jeden z jeho hlavních estetických principů je zobrazit folklorně-etnografickou práci na způsob francouzských spisovatelů. Například spisovatel H. Chotkevych velmi kritizoval způsob zpracování Kocjubynského Stínů.* Nepsal přímo pravdivou reportáž, jen smyšlený příběh, který se prý jen přibližuje skutečnosti. Pravdou je, že neidealizuje život Huculů, spojené i s vyzíváním bohů a s krvavými pomstami. Objevil ve svém díle obyčejné lidské slabosti a hříchy. Jeho dílo je nazýváno pověstí z huculského prostředí.

2.1. Krátký životopis

Mychajlo Mychajlovič Kocjubynskij se narodil 17. Zář 1864 ve Vinnyci, v chudé úřednické rodině. Většinu dětství prožil na venkově v městečku Bar, kde poznal typický ukrajinský folklor, národní písně a báchoroky ho poznamenaly, často to se obrací na ústní lidovou slovesnost ve svých dílech. Během studií poznal Ševčenkovy a Vovčerkovy spisy a začíná psát básně a povídky. V roce 1881 zkouší studovat i duchovní seminář, avšak kvůli nedostatku peněz musí pracovat a živit celou rodinu. V roce 1891 složil jako externista učitelské zkoušky a později působil na venkově, což mělo velký vliv na jeho tvorbu. V letech 1892-1897 byl členem biologické expedice na Krymu a v Besarábii, jejímž úkolem bylo ničit mšice, škůdce vinogradů. Exotické prostředí popisuje i ve svých dílech. Roku 1897 se přestěhoval do Černihora, kde žil až do své smrti. Pracoval jako statik v zemském úřadě. Kolem roku 1911 se oženil a narodily se mu 4 děti.

** І ката, і героя він любив..., Ярослав Поліщук, серія Життя і слово, Видавничий центр Академія, 2010*

Každý týden pořádal ve svém domě setkání mladých literátů, ze kterých se později stali významné osobnosti, mezi nimi byl například Blakytynj, Voronyj, Tyčyna. Kocjubynskij trpěl plicní chorobou, jezdil se léčit do Itálie, kde se v roce 1909 seznámil s Gorkým, který měl na jeho tvorbu velký vliv. Zemřel 25. dubna 1913 v Černihově.*

2.2. Přehled tvorby

Na Ukrajině v té době probíhala ukrajinská etnograficko-realistická škola, byl zpočátku ovlivněn touto tvorbou, avšak později se z tohoto vlivu dostal. V jeho tvorbě sledujeme dvě základní linie:

Kocjubynskij během své tvorby vyzrává, nejprve popisuje těžký život na vesnici, sociálně – kritický a reflexivní směr (1891-1902). Například v dílech Andrij Solovejko, Charyfa, Pětizlatník nebo v románu Fata Morgana. Charakteristiky hlavních protagonistů jsou velmi podobné, většinou chudý člověk, ale který je uvnitř velmi citlivý.

Později se ve svých dílech také dostává k proudu lyricko – impresionistickému, tady už je vidět autorova formální i obsahová dokonalost v útvaru povídky a novely, tady proti sobě stojí často život a smrt, lidské příběhy odrážející se ze zkušeností, například v dílech Stíny zapomenutých předků a Cvit Jabluni.**

2.3. Historie psaní pověsti

Mychajlo Kocjubynskij trpěl plicní chorobou, jezdil se léčit do různých míst. Například do Itálie, kde vznikla báseň „Svit jabluni“.** V těchto jižních zemích psal hlavně o motivu slunce. Později se mu dostalo příležitosti odjet do Karpat. Tam se zamiloval do malebné přírody a do způsobu života tohoto divokého národa.

* *І ката, і героя він любив...*, Ярослав Поліщук, серія Жуття і слово, Видавничий центр Академія, 2010

** *Stíny zapomenutých předků*, Mychajlo Kocjubynskij, Vyšehrad, 1988

Inspiroval se v různých filozofiích. Hluboké lidské stavy a kulturní aspekty jej ovlivňovaly při jeho práci. Hledá určitou harmonii u jeho tragédie. Harmonie člověka s přírodou, jejich smíření se smrtí, apod. Jeho trest se měří mírou bolesti hlavního hrdiny. Ivan toužil po duševní harmonii života, Maryčka pro něj znamenala harmonii duše. Kocjubynskij úplně ignoroval praktickou stránku života. Romantické bylo, jak byl věrný své lásce.*

3. Ztvárnění Paradjanova scénáře „Stíny zapomenutých předků“

Pověst měla své pokračování ve filmu „Stíny zapomenutých předků“ od Sergeje Paradžanova.

Film se od literárního zpracování liší především v tom, že Paradžanov přepracoval původní scénář, ve spolupráci s kameramanem Jurijem Iljenkem, spíše na baladický příběh, expresionisticky ztvárněný, velmi často srovnávaný s Romeem a Julií od Shakespeara. Celý příběh je natočený v pravém huculském prostředí. Filmový štáb žil v horách podobně jako karpatští Huculové. Použili nové filmové techniky, do té doby používané jen v západní Evropě, například rychlé obrazy, natáčení kamerou formou dokumentu, přechody z barevného na monochromatický materiál. Použili prvky lidového folkloru, což byl základ pro ukrajinskou filmovou školu.**

3.1. Popis jednotlivých částí filmu

Film, „dotovaný z vyšších míst“**, byl nad očekávání výborným zpracováním jako kniha. Avšak narozdíl od knihy je plný režisérových pocitů, takže se dostáváme do expresionistického proudu.

*Zdroj: * *І ката, і героя він любив...*, Ярослав Поліщук, серія *Життя і слово*, Видавничий центр Академія, 2010

**<http://www.nfa.cz/stiny-zapomenutych-predku.html> a www.parajanov.com, datum 16. 2. 2010

3.1.1. Dětství Ivana

Film je podle mého názoru velmi propracovaný a samozřejmě ztvárňuje stejný příběh jako kniha, avšak autor knihy a scénárista mohou mít o stejných věcech různou představu.

Film začíná o něco později než kniha, přesněji, když je Ivanovi sedm let a jeho bratr zemře v lese, kde na něj spadne strom, který kácel. Expresionistické scény režiséra probouzejí v každém drsného ducha starých Karpat. Kniha by měla film doplňovat, každý by si ji měl přečíst, protože dovysvětluje a upozorňuje na různé scény, které se ve filmu objevují, a divák nemusí ihned pochopit skrytý symbol. K této scéně se v knize píše, že „Ivan věděl, že v lese žije hlas sekyry.“ Hned na začátku filmu se zvuk sekyry zatíná divákovi do živé paměti, spolu s jemným hlasem mladého Ivana.

Proto mnoho kritiků nadneseně tvrdí, že režisér byl také hudební skladatel.

Ivan má na hlavě hustou beranici a volá na svého bratra, když v tom slyšíme pouze hukot větví. Vidíme padající strom a nehybného Ivana, který stojí v celé hrůze. Jeho bratr mu právě zachránil život. Kameraman zaměřil zoufalého Ivana, který se snažil vymanit z bolestného mrtvolného sevření jeho bratra. Ivanovi zoufalé prosby byly doprovázené praskáním ohně, který do scény jakoby nepatřil. Oheň je tu v kontrastu se sněhem, oheň vytváří klidnou atmosféru, kdežto sníh působí chladně, ale zároveň čistě. Jakoby sníh hasil život.

Jakmile se Ivanovi podaří vymanit, utíká v doprovodu ukrajinských pasteveckých trub. Mě osobně nejvíce šokovalo, jakým způsobem Ivan přijal smrt svého bratra, že si ji ve své paměti jeho smrt neudržel. Znovu se dostáváme k tématu života a smrti.

Vrátíme-li se zpět k literární předloze, další zajímavá věc, která mě zaujala, je, jak tyto huculské děti vyrůstaly. V české předloze chlapec vyrůstá a jeho matka věří, že je ďábel. Avšak ve skutečnosti je velmi citlivý a pozorný, jelikož vnímá okolní neláskyplnou přírodu, její zvuky a její krásu. V hlavě si rozvíjí velkou představivost - zjeví se mu šotek, který hraje na píšťalu a zpívá

„Gde moji kozi...“ Evidentně chtěl autor tímto naznačit, že se jedná o negativní symbol, nejspíše se brzy stane něco zlého. Huculové vyrůstali ve svém světě, ve své komunitě, kde platila jejich pravidla, jejich svědomí řídilo náboženství. Hrdost chvátila mužská srdce a ženy se musely podřizovat jejich rozkazům. Žena bohužel neměla téměř žádná práva, což bylo dáno vývojem této kultury. Malý Ivan tedy vyrůstá v malé, již zmíněné, huculské vesničce, kde právě probíhá pohřeb.

Ve filmovém zpracování je scéna doprovázená hlasitou hudbou píšťaly, její tón je jakoby veselý, avšak tóny neladí ve správných tónech, naznačují, že osudy lidí plynou v pořádku jen navenek. Lidé po celé věky žijí v blízkosti se smrtí v Karpatských nehostinných horách, jejich údělem je brát život takový jaký je a raději se vyhýbají otázkám. Od hrobu Olexy, mrtvého bratra, náhle projíždí záběr kolem „sušek“* a babky trhovkyně, kolem bláznů, kteří bečí jako ovečky. Expresionisticky vyjádřené symboly, kdy blázen, který symbolizuje zradu, nekalou věc, neřest, zobrazuje čistou, nevinnou, neposkvrněnou duši ovečky. Jaká vtipná ironie od režiséra, že blázen, který vždycky něco provede, ale pro svou bláznivost, je mu odpuštěno, vydává zvuky jako bílá ovečka. Avšak perou se pod křížem, jakoby předpovídali, za chvíli se tu do krve pobijí. Maminka Ivana chrání před bláznem. Celý děj se přesouvá do chudého kostelíku, ke kterému vždy přicházejí v průvodu. Políbit kříž a vše, co je svaté, je zvykem u mnoha náboženství. Mladý nevyzrálý Ivan poslušně líbá kříž.

Velmi mne zaujala pasáž, kdy se Ivan podívá na obrázek Krista a zeptá se: „On je nečistý?“ a jeho otec odpovídá: „Ivánku, v kostele nenajdeš nečisté, tady ďábel není. Ďábel je mezi lidmi.“** A podívá se na otce Maričky, který je bohatě oblečený... Autor odkazuje, že nezáleží na zevnějšku člověka, ale na vnitřní kráse a že bohatství nedělá člověka krásným. Avšak zlo zvítězí nad dobrem. Zde je narážka na tvrdý život Huculů, kde platí vlastní pravidla a mohou se zpovídat ze svých hříchů maximálně v kostele. Ivanův otec nazve otce Maričky satanem.

*sušky jsou ukrajinské kulaté preclíky

** z filmu *Stíny zapomenutých předků*, režie Sergej Paradžanov

„Satan je mezi lidmi“.* Režisér nám ukazuje pravdu o vychytralosti mezi lidmi. Rodiče Maričky jsou zjevně bohatší a povýšenější podle filmového zpracování. V psané podobě se nesetkáváme s třídním rozvrstvením jako u zfilmované podoby. Jakoby zde už pracovalo využívání Kocjubynského pro potřeby režimu.** Kdy se chudý rolník vzepře bohatému kapitalistovi a nespravedlivě zaplatí životem. Mezi oběma rodinami vzniká nepřátelství. Scénárista i spisovatel nás brzy uvedou do reality. Chudý je vytrestán za svou drzost a dostane smrtelnou ránu sekyrou za urážku, i přes varování jeho ženy. Ženy se ovšem nesměly míchat do mužských záležitostí, byly jejich majetkem.

„Chudí mají stát před kostelem, v kostele pro ně není místo“.* Zajímavá scéna, kde příběh nabírá dramatický směr. Jaká ironie, když podle náboženství si jsou všichni rovni.

Vidíme baladické a romantické motivy, kde bojuje dobro proti zlu, chudoba proti bohatství, život se smrtí. Hrdost je v krvi Huculů, avšak pravda vyhraje a tento příběh se stává baladou a ne pohádkou. Dobro nezvítězí nad zlem a člověk nezmůže nic proti času.

Bohatému žena vzkazovala: „pomsti naši rodinu“* a horlivě se dožaduje odplaty a ještě prohlubovala zlost a zhoršovala vážnost situace. Z pohledu režiséra můžeme charakteristiku rodiny Maričky popsat jako zápornější než rodinu Ivana. Máchnutí sekyry přímo před kamerou vyvolává děs, v zápětí začne stékat po obrazovce krev. Smyslem expresionistických ukázek je šokovat diváka a nasměrovat jeho emoce, jak si je přeje režisér. Objeví se černí koně, co zběsile přeskakují nad naším pohledem. Symbolizují poslední pohled umírajícího, jeho poslední čas, který mu rychle ubíhá, jsou poslové věčné černé tmy, která jej čeká.

*Zdroj: *Film Stíny zapomenutých předků, režie Sergej Paradžanov*

** *І ката, і героя він любив..., Ярослав Поліщук, серія Жуття і слово, Видавничий центр Академія, 2010*

Zobrazení černých koní má hluboký symbolický význam. Nejen blížící se smrti, jak je na první pohled zřejmé, koně jsou také symbol obživy, domova. Huculové chovali koně pro hospodářské potřeby, pomáhaly při těžbě dřeva, při zemědělství, při dovozu a vývozu.* Poslední pohled před smrtí na černé koně tedy mohl být také symbolem, že domovina mizí ve tmě. Pocit hřejivého domova utíká pryč a už není v jeho rukou jej zachytit.

3.1.2. Setkání Ivana a Maričky

Od začátku filmu v nás režisér vytváří pocit, že všude okolo je cítit smrt a že Ivan je prokletý a ztracený v budoucí propasti času.

Dostáváme se k pokračování filmu. Ve zmatku, který vznikne, dá Ivan Maričce facku. Zvláště vzniká přátelství dvou dětí dvou zneprátených rodin.

Matka Ivana proklíná Hutěňukovi a sesílá na ně neštovice. V dávné době smrtelná nemoc, jediný léčitel byl kořenářka, doktor byl daleko jen ve městech, nebo na něj neměli peníze. Když už, platili mlékem, krávou, co jim zbylo z hospodářství.

Ivan na pohřbu nesl černé jehňátko. Stává se symbolem jeho nevinné duše, která je poznamenána drsným životem a nelítostnou smrtí. Je mladý, ale život jej zkouší ze všech stran. V tomto světě není čas na dětství. Děti se stávají hned dospělými, mají povinnost „jen“ obživit rodinu. Jsou volní jako ptáci.

3.1.3. Vyrůstání

Stejně jako v knize i ve filmu Marička skládá písničky. Jako zaplnění volného času při pastevectví. Ivanovi tyto písně zůstávají v mysli. Později ho budou provázet při vzpomínkách na Maričku. Začalo jaro, všechno krásně kvete. Svět je mladý, začíná naděje.

* Huculové používali koňskou rasu huculských koní.
http://cs.wikipedia.org/wiki/Huculsk%C3%BD_k%C5%AF%C5%88 15. 8. 2010

Ivan nevzpomíná na otce, necítí důvod k pomstě, znovu můžeme vidět jejich smíření se životem. V písničkách Maričky je určitá symbolika. V jednoduchých verších se odráží život, krajina, ale také láska mezi lidmi.

Předpovídá si svou budoucnost, blízkou smrt, kdy zahyne při zachraňování ovečky. „Na výšině, na planině, tam chladný vítr fouká a Marička Ivánkova na ovečky kouká.“* Píseň se vztahuje k pasáži, kdy Ivan odejde pást ovce na Poloninu a Marička na něj čeká doma.

Jako děti si spolu hrají a poznávají jeden druhého. Čas uplyne a dospějí spolu a zamilují se do sebe. Rozdíl mezi knihou a filmem je v rozdílném věku postav. Zatímco v knize bylo psáno, že už od jedenácti let patřila Marička Ivánkovi, tak ve filmu jsou postavy daleko starší. Plánují budoucnost, ale jejich rodiny se velmi nenávidí. Jediné jejich přání je spolu žít. V jednoduchých obyčejných přáních Kocjubynskij vykreslil hloubku a životní cíle. Jako tichý pozorovatel se kamera plíží mezi stromy, divák má pocit, že rozumí jejich touhám a jednoduchost jej vtahuje do příběhu. Sladké šeptání dvou milenců dodává atmosféru hezkého života, dokázali si v nehostinném světě najít zázemí, svůj vlastní svět, kde má každý kousek jeden druhého.

Ivan se jí ptá, jestli slyší. Symbolický obraz, divák slyší, jak se rozezvučí struny houslí vysokým tónem a dívá se do krásných šťastných očí Maričky. Svítí slunce, je nádherný den. Divák vidí, že si rozumí i bezeslov. Plná náruč lesních jahod symbolizuje sladkost, naznačuje rozkoš a vášeň mezi oběma milenci, Jahody se již jednou objevili, když si hráli v dětství, tak sbírali a jedli lesní plody. Znamenají nezkaženou radost a nevinnost.

*Zdroj: film *Stíny zapomenutých předků*, režie Sergej Paradžanov

Náhle se objeví stříh a děj se přenesse do vesnice, kde se lidé sešli po těžké práci a aby se všichni setkali, mohli si popovídat a předat si informace, tancují cupák. Ukrajinský národní tanec Kolomyjku. Všichni v jedné řadě poskakují do rytmu. Jen Ivan a Marička mají oči pro sebe. Již se smráká, vše se zdá v pořádku, jak má být. Ivan Maričce slibuje lásku, že jeden s druhým zůstanou do konce života. Náhle se Maričce zatočí hlava, celá se rozesmutní, nevěří Ivanovým slibům a nakonec omdlí. Ivan ji táhne bezmocně pryč. V celém obrazu je třeba vidět nejistotu a jak je jejich láska ubíjející neustálý boj o ni. Veselá hudba dává této scéně ironický ráz, režisér nám ukazuje hudebníka, co má mastnou pusou od jídla. Nikdo se o jejich neštěstí a trápení nezajímá. Marička se velmi trápí, tuší neštěstí.

Příběh nemá dramatický rychlý spád, ale je velmi šokující svými scénami, ve kterých režisér pomocí symbolů určuje divákovi pocity. Je krásný letní večer, v šeru ve tmě za ohradou bloudí Marička, vypadá za plotem jakoby uvězněná. Celá uplakaná, ví, že jejich osud nebude společný, že se nikdy nevezmou. Marička dospěla, už nesní dívčí sny. Ivan je smutný z její proměny, jeho otázky se odpovědi nedočkají.

3.1.4 Ivan musí na Poloninu

Ivanova matka znovu proklíná Hutěňuky, rodiče Maričky. Ivan se rozhodl odejít na Poloninu, aby vydělal peníze. Matka je v přesvědčení, že jí berou i syna. Skládá došky na střechu. Režisér využívá scénu, aby divákovi představil folklor, ať už Ivanovu rodnou chaloupku, nebo způsob, jakým se o ni starali. Statky obnášely tvrdou práci, byla potřeba mužská ruka, a proto také matka nesouhlasila, aby Ivan odešel. Ale také matka s bydlením Maričky pod jednou střechou nesouhlasí, a tak se Ivan rozhodne vydat do světa. Ivan matku opouští, ta zůstává v hospodářství sama, má pochybnosti, jestli to zvládne.

Život rodiny Maričky není ukázán ve filmu, ani není vyobrazen v díle. Myslím si, že by příběh dostal tímto vyobrazením dramatictější spád, rychlejší dějovou linii.

Ivan ničeho nedbá, plačící matku neposlouchá, zatímco matka nechápe, proč nechce být svým vlastním hospodářem. Láska je silnější než Ivan, myslí na společnou budoucnost, a proto odchází. Loučí se s matkou, zřejmě už se nikdy nesetkají, i později, když se Ivan na statek vrací, už bude opuštěný. Matka si přiloží sekyru na prsa. Je to snad symbol bolesti, kterou cítí matka pro syna, který ji opouští, nebo je to symbol ukrajinské bájně sekyry, která žije v lese po setmění, nebo je to symbol tvrdé dřiny, která ji teď čeká? Vzpomene na své děti, v knize je uvedeno, že Ivan byl nejmladší ze šesti sourozenců, ve filmu dokonce vyjmenovává jejich jména. Oplakává své děti a nyní i Ivana, nevěří v jeho návrat.

Ivan přechází po lávce přes řeku, kde perou ženy prádlo. Režisér nám ukazuje starý způsob praní. Prádlo se pralo na třikrát, máchalo se v ledové čerstvé říční vodě, mlátilo se po něm klackem, nebo se drhlo kameny či pískem. Praní byl velmi složitý a fyzicky náročný proces, mnohdy zabralo i celý den.* Všechno oblečení, kromě kožešin samozřejmě, si předly ženy samy a velmi si všeho vážily. V dnešním životním stylu by bylo nemožné, aby ženy celý den jen praly. Od dnešních žen se očekává, že budou budovat kariéru a starat se o rodinu.

Pradleny přejí Ivanovi šťastnou cestu, protože je velmi pohledný, chovají se k němu líbezně. Jakmile ale prochází Marička, jsou jízlivé a jejich lásce nepřejí. Režisér nám nabízí kladnou charakteristiku Maričky. Neposlouchá jejich pomluvy a také jim i jemně odpoví. Nezáleží na lidských řečech.

Marička se setkává s Ivanem v lese, kde svítí slunce, kde si hrávali jako děti. Poprvé v příběhu se objevuje nevinná srnka, která je symbolem jejich nevinnosti a upřímné lásky. Jejich loučení je smutné, ale budou se těšit jeden na druhého, k čemuž diváka přivádí lidová ukrajinská písnička. Jsou se svým osudem smíření a s klidem jej přijímají. Je nutnost se rozloučit. Jejich cesty se rozcházejí, ani jeden z nich netuší, že je to naposledy, co se setkávají.

*Z předmětu Překladatelská cvičení 1, roku 2009

Slibuje, že se do zimy vrátí a apeluje na Maričku, ať na něj čeká, že na ně čeká krásná budoucnost. Přichází letní jemný déšť jako upřímné slzičky na duši. Jako slzičky, které pročistí vzduch, který má naději, že bude dobře, že budou spolu šťastní.

Režisér nám naznačuje, že huculští muži odcházejí pást ovce na planiny, kde bývají úplně odtrženi od světa, žijí jen ve svých komunitách. Sbírají od potulných lidí informace, co nového ve světě. V písničce zazní verš „Já od teď budu na planině jen s ovečkou bílou.“* Marička se velmi těší, až se Ivánek vrátí. Romantická část je, kdy si oba slibují, že se budou dívat v noci na hvězdy, aby si připadali blízko.

Marička se nyní musí obejít sama. Potkává babku kořenářku, jejich rozhovor začíná velmi mile, avšak babka jí předpovídá, že je těhotná. Protože prý velmi zkrásněla, Marička před ní utíká.

V uvedených místech končí první etapa filmu. První etapu můžeme shrnout jako romantické dětství a dospívání dvou zamilovaných lidí. Také nás režisér seznámil s folklorem, se zvyky, ukázal nám naděje, které se brzy rozplynou. Myslím si, že je velice obtížné vyjádřit pocity hlavních hrdinů, ale režisér tuto úlohu zvládl bravurně pomocí expresionistických obrazů. Dostali jsme se k životu, kde je přirozená smrt a také k lásce, která dává životu smysl.

3.1.5 Polonina a smrt Maričky

V další části filmu nás kamera přivádí na Poloninu. Díváme se na záběry na hory, na kusy dřeva, jež mají divákovi říct, jak je Polonina nehostinná a krutá. Režisér nás doslova zasypává expresionistickými obrazy. Holé uschlé stromy nám mají přiblížit Ivanovi pocity, že si připadá bez lásky prázdný a sám. Zjeví se nám blázen u kříže. Snaží se zpívat stejně, jak nám zní krásný zpívající mužský baryton. Nastává podzim. Blázen s křížem může symbolizovat, kdo se chce postavit Bohu je blázen? Vysmívají se snad svou mileneckou láskou Bohu? Nebo je blázen, když si myslí, že na něj Marička počká, že si splní své sny?

*Zdroj: film *Stíny zapomenutých předků*, režie Sergej Paradžanov

Tady nechává režisér prostor představivosti. Tento obraz příběhu vyvolává nepříjemné pocity v divákovi, pocity úzkosti. Blázen sice nemůže mluvit, ale nemusí být hloupý a slepý. Může být pouze němý, který všemu jen přihlíží a nemůže zasáhnout. Je bezradný, ale není zlý. Jen ta jeho zranitelnost a prosby k Bohu, s vyhlídkou na krajinu značí jeho vůli bojovat s osudem. Nakonec se u kříže rozpláče z bezmoci z marného neustálého boje.

Na to se rozezvučí ukrajinské pastevecké trubky. Jejich tón se těžko koriguje, ale i přesto zní krásně. Jejich tón odlétá do krajiny, mezi kopce, do lesů, mezi stromy, kde hladí větve a dává na vědomí všem tvorům, že pastevci jsou mezi nimi. A s nimi Ivan. Avšak každá trubka jednou musí přestat hrát a ulehnout ke spánku. Zamilovaný se těší na svou budoucnost, jen ty trubky svým hlubokým tónem nechávají přinést do divákova podvědomí tíživou pravdu, že láska je daleko. Cinkající zvonečky oveček zvoní pro štěstí, jen velmi slabě.

Ivana čeká tvrdá dřina a tvrdý život na Polonině. Nahánějí ovce, jen smutný hlas zpěváka, jakoby hlas z Ivanova srdce, který zpívá pro diváka nahlas. Starý moudrý pasák mu radí, doufá, že se na podzim dostanou domů, Ivan jej žádá o práci. Jejich morálním pánem je Bůh, což potvrzují pravidelným modlením.

Dovolila jsem si rozebrat několik expresionistických scén, jelikož mne velice zaujaly. Vypsala jsem, jaké pocity ve mě vyvolaly. Myslím, že přesně o takové reakce se pokoušel režisér. Expresionistické symboly doprovázejí impresionistický příběh, který nemá téměř dějový spád.

Myslím si, že v místech, o životě pasáků, měl režisér o něco jednodušší práci v popsání prostředí života pasáků než autor knihy. Objevuje se obraz, jak staví salaš, kde budou spát pasáci. Jak zpracovávají kukuřici, také jak vyrábějí sýr z ovčího mléka. Ukazuje nám, jak je na Polonině nehostinné počasí, například silný vítr s meluzínou. Jak se myli a prali si věci v dešťové vodě.

Další symbolistickou částí je, kdy němý, pomocí gest vypráví příběh, který tlumočí moudrý pastevec. „Proč se nežení vysoký Beskyd?“* Ivan se vidí jako Beskyd. Zelená Polonina si jej nechce vzít, Polonina tedy v němém příběhu symbolizuje Maričku. Režisér nechá diváka tušit, že Maričce a Ivanovi není přáno. Beskyd s Poloninou se obdivují své kráse, ale nikdy se nemohou vzít. Jen vítr mezi nimi písně nosí. Ivan hned začne poslouchat vítr, jestli neuslyší píseň Maričky. Rozeznívá se jeho hlas srdce znovu spolu s jeho chlapeckou píšťalkou, hlasem z jeho dětských let. Dívá se na hvězdy a myslí na Maričku.

Marička je zobrazena spolu s dlouhou bílou látkou, kterou je lemovaná cesta, po které kráčí. Je to symbol dlouhé čisté životní cesty, která je čeká? Nebo chtěl režisér naznačit tím, že vede do nekonečna, že se jí nikdy nedočká?

Ženou ovečky přes nehostinné kopce, jen němého výkřiky, jakoby zpěv je doprovází, nyní už trochu zoufalejší. Pohled diváka mírně zespod na pastevece mu vnucuje pocit, že je součástí tohoto dění. Jakoby stál přímo vedle pastevců, dával si pozor, aby neuklouzнул po mokřem srázu, z pochmurného vlhkého mlhavého počasí je mu smutno. Divák myslí spolu s Ivanem, jak zvládnout drsnou cestu a v pořádku dopravit ovečky na své místo. Zpěv zesiluje.

Marička v tomto zpěvu hledá zatoulanou ovečku. Sama se stává zatoulanou ovečkou.

Dramatická hudba věští, že se stane něco strašného. Avšak toto dílo je důkazem, že film nemusí mít rychlý spád, oslnivě šokující a levné záběry, předem předepsanou linii konzumních filmů, že stačí jen obyčejný životní příběh bez hektické dějové linie, který se zapíše do naší paměti.

**Zdroj: film Stíny zapomenutých předků, režie Sergej Paradžanov*

Režisér nám tu zinscenoval prolínání obrazů, například záběr na Maričku, která kráčí bosá v pochmurném počasí, provází ji štěkot pasteveckého psa. Je tu souvislost, určitá podobnost, mezi životem Ivana a Maričky, i když jsou na jiných místech, Marička také schází obtížný terén pro ovečku v ošklivém počasí, zdálo by se, že jsou spolu, jen kousek od sebe. Ve skutečnosti je to ovšem jen jejich přání být spolu. Marička odhrnuje větve modřínů. Modřín je jediný jehličnatý strom, kterému opadává jehličí. Již tady můžeme hledat symboliku, v krásném modřínu, který má velmi jemné jehličí, avšak které není věčné, tak jako může být život křehký a co není věčný.

Další obraz směřuje k němému, který se snaží varovat, dokonce i mává zapálenou loučí. Pak jen bezbranný ležící Ivan, jakoby se probouzející z dusivého snu, je schovaný v mlze. Otáčí se za bezeslovnými výkřiky němého a začíná tušit něco divného. Pastevci se začínají ztrácet divákovi v husté mlze. Hledají se navzájem jen pomocí výkřiků. Další znak nehostinného podnebí, které sužovalo Karpaty.

Znovu se záběr věnuje ztracené Maričce, co se proplétá mezi mladými stromky, vypadá jakoby za mřížemi ze stromků uvězněná z vlastního strachu.

Marička se ohlédne, když v tom vidíme vysoký břeh, z kterého spadne ovce. Pastevci se snaží dostat ovečky v pořádku dolů, ale jsou tam uvězněny. Pastevecké trubky se rozezvučí do kraje, ale Ivan je zadrží, něco se mu nezdá, jakoby v dálce něco zaslechl.

A tu již Marička bosá po skalním převisu zachraňuje černé jehňátko, jak už bylo jednou řečeno, symbol mladosti, avšak plné bolesti. Její poslední myšlenka patřila Ivanovi, pak už jen bylo vidět topící se černé jehně v kruté Čeremoši. Expresionistický obraz, kdy se černé jehňátko snaží vynořit z bílé pěny, když se čeří Čeremoš. Také Marička divák zahlédne, ale ta se narozdíl od jehněte nezachrání. Jen jedna hvězdička na nebi, jediný pozorovatel, všechno nečinně pozoruje, ale nemůže nic udělat.

Pastevci si dále předávají signály.

Příběh nabral dramatickou hloubku díky zvolené hudbě, která jej doprovází. Obdivuji, že je hudba nahraná hudebními nástroji, které jsou typické pro ukrajinský národ, například pastevecké trubky, brumle, aj. Zajímavý je také zpěv, který se mění s pocity hlavních hrdinů.

Vesničané si nesou kořist - medvěda. Zpracují z něj kůži, maso, sádlo, co nejvíce. Je tu záběr na nahou kůži, tu přichází Ivan a slyší hlasy:“čí je ona? Hutěňukova“* Jen mlha se proplétá všude kolem. Nikdo mu nechce říct, co se stalo, až němý je k němu upřímný. Všude okolo je velký zmatek a každý se modlí. Ivan se rozebíhá k Čeremoši a už znovu se nám ozývá hlas sekry, který symbolizuje jakoby zvuk srdce, kdy každý tep ze strachu bolí.

3.1.6 Návrat Ivana domů

Ivan dobíhá ke břehu a už slyší žalostný nářek Mariččiny matky, která volá na svého muže Onufrie, ať najde Maričku. Ivan stále nemůže uvěřit, že Marička tu není a zoufale hledá její tělo, tak jako celá vesnice. Ivan s velikou loučí bloudí v mlze a má radost, když uvidí v řece vor, kterým svázeli ovce, dřevo a kožešiny do nížin k prodeji. Táhnutí voru nazpátek bývalo velmi pracné, většinou k tomu používali koně, nebo jej dole rozebrali a nahoře znovu svázali, popřípadě úplně zničili.** Vor pro Ivana znamenal naději, že najde mrtvou a zjistí, že to není Marička.

Ivan nasedl na vor a vydal se hledat svou Maričku. Nemyslel na sebe, na špatné počasí a divokou vodu. Dramatická hudba plná očekávání, avšak pesimistická, prolíná tento dramatický děj, divák do poslední chvíle doufá, že se děj obrátí. Avšak podíváme-li se do doby Kocjubynského, je tohle očekávání děje nesmyslné. Huculové přijímali svůj osud, ať už byl jakýkoliv. Ivan je velice zoufalý z marného nekonečného hledání. Po dlouhé plavbě, zatímco jeden ze členů na voru hraje na píšťalu, Ivan zahlédne bědující ženy na břehu, jak litují mrtvou. Neváhá a skáče do ledové vody. Objevují se expresionistické záběry kamery, kdy se divák brodí zároveň s hlavním hrdinou.

*Zdroj: Film Stíny zapomenutých předků, režie Sergej Paradžanov

**Zdroj: http://cs.wikipedia.org/wiki/Schwarzenbersk%C3%BD_plavebn%C3%AD_kan%C3%A11

Objevují se tu myšlenky: „Proč jsi odešla z tohoto světa? Proč tak mladinká, když jsi měla celý život před sebou?“* Nabízí se i myšlenka, že Marička nemohla unést tíživou samotu a mohla skočit schválně, ale tato idea se neslučuje s jejich vírou, kdy byl život daný od Boha.

Ivan ztěžka kráčí k mrtvému tělu. Není schopen ani normální chůze, tak je pro něj mučivá jeho láska. Ale poznává ji. Bojí se k ní přiblížit, že by to jeho srdce neuneslo. Nemůže uvěřit, že se něco takového stalo. Kamera přijíždí přímo k Ivanovi, divák prožívá jeho reakce. Obdivuji na režisérovi, že se nesnaží diváka za každou cenu šokovat, jak je v dnešní době moderní, ale že se snaží opravdu jen vyjádřit city hlavního hrdiny, jeho život a úděl. Že nám neukazuje záběr na celou mrtvolu, že je i tak dost šokující vidět jen nohy mrtvé. Je jen obal bez duše, obal člověka, který se nevrátí. Zničený Ivan zůstává na světě sám. Pohřbívá Maričku v březovém háji, vyrobil jí kříž z bříz. Jen ti ptáčci, co cvrlikají, dávají vědět, že přišlo další nové ráno, že život i svět jde dál. I když Marička už není, Ivan musí žít dál. Krásné jarní ráno v březovém háji se stává uklidňujícím, i když smutným záběrem. My jako tajní diváci zpoza stromů sledujeme nešťastného Ivana, který se potácí od hrobu Maričky. Zoufale si sedá na kámen a není schopen jakkoliv uvažovat.

Jen slabá dřevěná píšťalka oznamuje naději, že se Marička vrátila v podobě srnky. Ivan ji z dálky sleduje, to je přeci jeho Marička. Opatrně jde k ní, aby ji nevyplašil, ale stejně mu uteče. Znovu zůstává sám. Je plachá a nezkrotná.

Lidé si mysleli, že umřela velikou láskou a dívky si skládaly o nich básně. Tímto končí druhá etapa filmu, pro Ivana začíná samota.

**Zdroj: Film Stíny zapomenutých předků, režie Sergej Paradžanov*

3.1.7 Samota

Přítel zve Ivana na svatbu. Jen každodenní malé starosti a drobnosti jej odvracejí od myšlenek na Maričku. Ale není sobecký, při pozvání na svatbu ani neváhá a chce přijít. Přitom by se už sám mohl ženit.

„Ivane, nehas oheň, sám musí dohořet.“* Hlas mu napovídá, nesnaž se zapomenout a zahánět myšlenky, musí samy odejít. Jen dvířka vrzají a oheň praská, jako v Ivanově srdci. Sedí zničený na zápraží a pozoruje svět. Dvířka se zavřou, hned otevřou, tak jako vzpomínky, které zahání, a které mu hned vybíhají na mysl. Dvířka se nakonec zavřou úplně.

Ivan doma na statku slyší, jak si povídají mezi sebou vesnické ženy, zrovna o jeho životním příběhu. Jeho matka už zemřela a on o sebe vůbec nedbá. Jaký je na duši, takový je i navenek. Rozprodává celý statek a odchází z rodného kraje, kde jej provází jen bolestné vzpomínky. Vydává se do světa. Režisér využívá ženy, které pomlouvají, k předání informací divákovi. Ivan se uzavřel sám do sebe a straní se ostatních lidí. Charakteristika Ivana se nyní změnila. Divák poznává, že už není jako dřív.

Znovu zimní záběr, tentokrát na vykopaný hrob. Ivan se živí, že vykopává na židovském hřbitově hroby. S větou „Když jsem jel od kupce, kterému jsem prodal vydru“* režisér popisuje, jak se Huculové živili lovem, i tím, že prodávali zvěř do větších měst nebo kupcům. Nikdo neví, co se Ivanovi děje v mysli. Je zanedbaný, sám, jen tvrdě pracuje. „Je to smutné, kam až ho dovedla láska.“* Co je pravá láska? Jistě existuje mnoho vysvětlení, autor má názor, že pravá láska je ta, pro kterou se trpí, kdy někdo nemůže být s člověkem, kterého miluje a nemůže na něj zapomenout.

Velmi silný zážitek pro mě je, kdy Ivan si Ivan v ledové řece pere prádlo. Voda je ledová, ale Ivan nedbá a máchá si košili. Řeka sice taje a jarní sluníčko hřeje, ale ještě zima a bolest v srdci neodcházejí.

*Zdroj: *Stíny zapomenutých předků*, režisér Sergej Paradžanov

Mezi lidmi se podobný příběh traduje v lidové písničce Beskyde, beskyde, kde se bačí ptají, kdo mu košulku vypere? V tomto příběhu se ptají, kdo mu uvaří, kdo mu vypere a kdo ho vezme zpátky mezi lidi? Lidé by se nad ním smilovali, ale o pomoc nežádá.

Každému pomáhá a nic nežádá. Hraje na brumle a přemýšlí. S nikým se nebaví. Jen sluníčko svítí na jeho práci a kamera zabírá zatnutou sekyru. Je symbolem obživy, ale její zvuk symbol konce. Když zatne, zničí živé, ale může také něco postavit, vybudovat. Ivan zpravuje kostel, ve filmu je dále popsáno, jak moc o sebe nedbá, jak je zarostlý a otrhaný. Vracíme se znovu k expresionismu, kdy si Ivan ohřívá dlaně nad svíčkami, které zapálili poutníci, venku je ukrutná zima, ale on nic nežádá, je sám se svou bolestí.

Nabízí se nám několik expresionistických pohledů, na Ježíše Krista, na otce Ivana, na mladého Ivana, na dospělého, životními zkouškami trápeného Ivana, na kreslený obraz muzikanta s bandurou. Do toho nám skřípějí houslí, jako nevyplněná přání, ať se Maryčka vrátí, která mu drásají srdce. Hudba pomalu kolísá, jakoby se Ivan houpal na houpačce. Zjeví se hořící trnová koruna. Už je dost toho trpění, nám ukazuje režisér. A Ivan si nad ní ohřívá své zmožené ruce. Pohled na jehňátko mezi svatými a na pastevce hrající na brumle vyjadřují stav jejich duše. Jehňátko každý hladí a utěšuje. Ivan by také potřeboval utěšit a pohladit jako jehňátko. Ale jehňátko vstává a odmítá se nechat utěšovat, tak jako Ivan se uzavírá proti pomoci a útěše od ostatních.

Ivan spává venku, za každého počasí, i o Vánocích*, kdy jej probudí veselý dětský zpívající hlásek. Mě osobně překvapuje, jak v takové ukrutné zimě mohl spát venku, vůbec mu nezáleželo na životě, nebo co se s ním stane. Ivan se poprvé směje a tancuje s černobilou ovečkou. Černobilá ovečka značí jeho vnitřní boj – černá minulost, bílá budoucnost. Buď se bude neustále ohlížet dozadu, až jej to zahubí, nebo začne myslet na nadějnou budoucnost. Ivan se začíná tedy vracet do normálního života. Začíná se odrážet ode dna. Už mu samota nejspíš vadí, opilý se vrhnul na jedno děvče.

* zdroj: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Pravoslav%C3%AD> 15. 8. 2010

3.1.8 Ivan a Palahna

Housličky hrají zvesela a Ivan vesele leze na strom do větvi, jako malý kluk. Touží si utrhnout svoje jablíčko, učí se znovu žít. Divák pozoruje náboženskou symboliku, kdy Ivan ochutnává zakázané jablko.

Nyní se dostáváme na svatbu jeho kamaráda. Všechno krásně kvete, je krásný den. Diváka hladí na duši směs růžovo bílých barev, míhající se nevěsta a ženich mezi stromy. Stáváme se tichým pozorovatelem nevěstiny a ženichovy veselé budoucnosti. Jakoby kamera naznačovala pohledem z dálky, že i vzdáleně se to týká Ivana a jeho života. Ale jsou to i jeho šťastné chvílky. Posloucháme píseň o měsíci na obloze, nejspíš chce autor naznačit, že jen měsíc svítí v Ivanově duši. Náhle vystřelí pistole, jakoby rána z Ivanova srdce, náhle se hudba divoce zrychlí a všichni tancují ve velkém zmatku. Ivan je jen tichý pozorovatel a celý děj sleduje myšlenkami v jiném světě. Celá oslava se jej netýká. Zbojníci střílejí z pistole.

Začíná důležitá část příběhu, kdy se Ivan setkává poprvé s Palahnou. Začíná nová Ivanova životní etapa. Jeho charakteristika se proměňuje. I tak je mezi Palahnou a Ivanem charakterový rozdíl. Ivan je sice velmi pohledný, ale také životem zničený a zanedbaný. Kdežto Palahna je velmi mladá, krásně ustrojená v bohatě zdobeném oděvu. Zamotá na čas Ivanovi hlavu. Je velmi zručný, přidělává koním podkovy, jak už bylo řečeno, přivydělává si pomocí ostatním. Palahna je vidět zhýralá, s paraplíčkem, zřejmě se chtěla hodně líbit. Objímá Ivana, dívá se na něj jako na obrázek, působí mírně negativně na diváka. Vypadá to, že se do něj na čas i zamiluje. Ivan jí úsměv opětuje, už nechce být sám. Palahna jej svádí, až dojde ke svatbě. Možná se do něj zamilovala, protože o Ivanovi a Maričce se pěly písničky, o jejich veliké lásce, stal se idolem.

Mírně šokující pro mě bylo vidět v takových chudých poměrech, že Ivan rozdělává Palahně paraplíčko, jakoby byla někde v pařížských ulicích a ne uprostřed Karpatkých hor, zřejmě pochází z bohatšího rodu.

Charakteristika Palahny a Maričky je rozdílná na první pohled. Palahna znamená v překladu pohanské jméno. Marička znamená svátost. Palahna si velmi zakládá na vzhledu, důkladně se strojí a vypadá spíše jako děvče z města. Marička byla krásná, byla přirozená, a také byla velmi hodná. Palahna se zdá mírně vypočítavá. Vidí šikovného mladého muže a ihned jej objímá a svádí. Je zvyklá, že je středem pozornosti.

Jakmile ji Ivan sundá z koně, režisér nám ukáže pohled na strom, ze kterého si Ivan utrl jablko a nyní se do něj s nesmírnou chutí zakousne. Jakoby zakázané jablko v ráji, které symbolizuje začátek nového života a konce starého.

Ivan s Palahnou mají svatbu, snad se už Ivan přestane toulat a konečně se usadí. Pro mě je uvedená část nejzajímavější. Režisér nás uvádí mezi svatební rituály huculských lidí, kdy všechny ženy z rodiny omývají svatebčany, než začne svatební noc. Vzpomínají na jeho maminku, připomínají mu, že už nebude stárnout sám. Impresionistický děj nás vždy uvede do reálu. Vidíme huculské denní starosti a povinnosti. „Pořádně ho vytréte, jde odsud za Palahnou“*, jakoby člověk ztratil svou soudnost. Pro mě naprosto nepochopitelná věc, vytrácí se romantika, láska, je to jen svatba Ivana s nějakou cizí ženou, aby už nebyl sám. Ivan nic neprožívá. Pak ho strojí a jde za Palahnou. „Budou spolu dobře žít a pak nás budou navštěvovat“*. Ivan nemá žádné plány do budoucna, čeká jen, že ho tato svatba zachrání, že už nebude sám. Většinou si mladí lidé plánují, tak jako si i on s Maričkou plánoval budoucnost jak na začátku příběhu. Ale tu si Ivan vezme bohatou dívku, ale vůbec nepřemýšlí nad tím, co by ona chtěla. Když Ivana omývají, vedle přede stařena bílou přízi. Bílou proto, aby cesta novomanželů byla bez starostí a beze smutku. Koupou jej ve velikém dřevěném vědru.

**Zdroj: Stíny zapomenutých předků, režie Sergej Paradžanov*

Začíná svatba, ale hraje smutná hudba, vůbec ne tak veselá jako při první svatbě. Babička utne sekerou smrček s červenou mašlí, což značí konec mladého života. I Ivanův mladý život má svatbou skončit, začnou mu manželské povinnosti. Ivan se ze svého rodného statku vypravuje na námluvy za Palahnou.

Staré ženy doprovázejí Ivana na jeho cestě nesouce za ním skácený smrček, Ivan se s nimi radostně loučí, jako se starými černými vzpomínkami, zanechává je za sebou na cestě. Objeví se holoubek, jako naděje na něco nového, krásného. Postarší ale Ivana doběhnou a ještě se za něj rychle modlí. Ivan se plaví i chvíli po vodě, po maličkém voru. U Palahny na statku už jej vyhlížejí. Paradžanov znovu ukazuje lidové tradice tohoto národu. Statek u Palahny je mnohem hezčí než u Ivana, je více opečovávaný, dřevo krásně naskládané, střecha pěkná, i kravičku vlastní, je evidentně movitější než Ivan. Zdá se, že z Ivanovi strany je to spíše svatba z rozumu. Modlení provází Ivanovi kroky až do pokoje Palahny. Všichni jej vítají a vedou do světničky. Jako svatební dar přinesl krásný šátek.

Začíná obřad. Zavážou Ivanovi oči, aby neviděl, jak je nevěsta krásná. Znovu se rozezvučí smutná lidová písnička. Jakoby jej litovali, že se žení. Postarší ženy jej usazují na truhlici a mu nezbývá než čekat. Na truhlici sedí, aby se jim dostalo v manželství dostatek peněz. Palahna přichází a s Ivanem dostanou dřevěné jho, chomout, aby spolu zůstali svázáni navždy. Tady můžeme vidět hlubokou tradici přísloví „být v chomoutu, že se jedná v podstatě o jho, které dostanou zvířata na orání na hlavu, aby utáhli těžkou váhu. Chomout jim není příjemný, ale časem si zvyknou. Proto i v dnešní době lidé udržují tradici, kdy ženich z legrace vozí nevěstu.

Ivan s Palahnou se musejí se sklonit, aby v jejich manželství byla úcta. Všichni kolem nich obíhají dokola, aby jim přinesli šťastnou budoucnost. Toto praktikovali již staří Egypťané, kteří věřili, že pokud budeme chodit kolem svatého místa dokola, přinese nám to štěstí. Ivanovi se zdá dřevěné jho těsné a vůbec se mu v něm nelíbí. Jakoby symbol, že se mu v manželství nebude líbit, pokud se bude cítit svázaný. Palahna jen tiše sedí vedle něj. Už to značí, že to nebude normální manželství, ale že Ivan se nebude držet

normálních pravidel a zvyků, a že pro Palahnu bude velmi obtížné, jako pro ženu, vedle tohoto muže stát za každou cenu. Ivan se otočí směrem na Palahnu, ta se usmívá. On odhodí dřevo a začne nevěstu rozmotávat. Všechny barevné látky a šátky, přitom jsou vidět jen jejich veselé boty. Palahna se před ním objeví nahá, ale má korálky, Ivan je strhne, jakoby mu vadila všechna ta přebytečná paráda. Palahna se na něj vyděšeně dívá. Nyní tam stojí celá, jak ji příroda stvořila, nic víc, tak jako když byla Marička s Ivanem, když byla přirozená, nevyparáděná, krásná. Ivan korálky sype po zemi, naznačuje, že teď je jenom jeho a že on si ji vzal, má její život ve svých rukou, ale vážit si jej moc nebude. Nebo rozsypané korálky značí rozsypané vzpomínky? Schované hluboko uvnitř? Tady režisér nechává na výběr divákovi.

Dostáváme se k jejich společným všedním dnům. Sečou spolu trávu, Ivan namáčí brousek do vody, aby mohl pořádně nabrousit kosu. Kameraman zabírá ostří Ivanovi kosa za slunného dne. Seče trávu, je to tvrdá dřina. Kosí bílé květy na letní louce, jako bílý květ Palahny, která začne Ivanovi také uvadat. Palahna udusává seno a tancuje nahoře na kopce, má vysoké červené holínky, které ji chrání před popícháním od trávy. Ivan jí přiřazuje seno, zdá se, že jim společná práce jde od rukou, že jsou propojení a sehraní. Ivan se v horku opírá o holý strom, jako i oni mají obyčejný holý život. Palahna radostně rovná seno, má radost ze života. Ivan se na ni zespodu zadívá. Palahna k němu sjede, Ivan ji zachytí, ale Ivan o její city nemá zájem. Nedokáže se znovu zamilovat, nedokáže zapomenout. Palahna před ním padá na kolena a on odchází a nechává ji tak. Zoufalou a na kolenou. Je stále uzavřený. Palahna se jen ironicky směje, jakoby si říkala, koho jsem si to jen vzala? Kus ledu? Přece nejsem tak ošklivá. Palahna zůstává smutná, touží po vášnivé lásce.

Nabízí se tu myšlenka, Palahna si byla až moc jistá, že ji musí každý milovat, protože tak byla vychována. Vyrostla v majetné rodině, kde hlavní roli hrály peníze, ne hloubka duše a krása povahy člověka, ale kladl se důraz na krásu zevnějšku. Tohle je hlavní rozdíl mezi Palahnou a Maričkou. Marička byla

přirozeně krásná, vše hezké vycházelo z jejího nitra. Palahna byla krásná zevnějškem, ale vnitřně byla přímočará.

Autor nám tu naznačuje, že jediný správný život je ten, který žijeme podle srdce. Existují manželství z rozumu z vypočítavosti, avšak podle Kocjubynského a Paradžanova je tohle cesta hříchu, duše se stává nečistou. Záleží na jedinci, jak se rozhodne žít, záleží pouze na jeho svědomí. Ivan miloval Maričku a, i když se rozhodl vzít si Palahnu. Pouze rezignovala jeho mysl, už nechtěl být sám, ale ve skutečnosti jeho duše s tím nesouhlasila a tím pádem se dopustil hříchu. Na čas mu zamotala hlavu, ale během krátké doby vystřízlivěl a stále se mu stýskalo, zjistil, že si jen něco nalhával. Vztah Ivana a Palahny se stal zvykem v krátké době. Pravá láska je tedy jen jedna. Ivan bral život takový jaký je. Maryčka zemřela, zůstal sám, dalším logickým krokem bylo se oženit, ale už to byl jen stav mysli, ne srdce. Přál si zachovat rod, neustále se vracel ke vzpomínkám.

Ivan pije čistou vodu, kameraman nám nabízí velmi zajímavý pohled z vody, kdy se díváme na hlavního protagonistu pod hladinou, který se náhle ohlíží, jakoby něco zaslechl. Zároveň se s ním potápí i křížek, symbol svátosti a čistoty duše. Režisér naznačuje, že spolu s křížkem se potápí i Ivanův reálný život, že se nedokáže odpoutat od minulosti, že neumí žít v přítomnosti a neumí myslet na budoucnost. Celá voda se zbarví do ruda, je to symbol, že přijde něco horšího?

3.1.9 Vánoce

Vánoce jsou na Ukrajině, tak jako v ostatních zemích, obdobím, kdy se scházejí rodiny. Huculové se ve filmu scházeli všichni, aby oslavili konec starého roku a příchod nového, dali si dárky a povyprávěli si nejzajímavější příhody, co se během roku přihodily. Nyní se dostáváme k Vánočnímu průvodu, kdy jednotlivé masky značí zvířata, které se objevují v lesích, a které lidé obvykle loví, bobr, medvěd, zajíc, apod. Ale také za ženu a za pohádkové bytosti, za vodníka, za čerta, aj. Masky působí spíše pesimisticky, vypadají přísně, vůbec ne vesele, oblékají si zlé duchy, aby je od sebe odehaly, aby ochránili svou rodinu a své hospodářství od všeho zlého.

Jeden si nese vyrobenou hlavu berana, jakoby režisér říkal, Ivan je jako beran, který když se rozhodne trpět, tak trpí a nikdo mu to nerozmluví.*

Ivan nese masku smrtky s kosou, protože chce ukázat, že se jí nebojí. Průvod prochází kolem hrobu Maričky. U hrobu se pase srnečka, v níž je Mariččina duše. Hudba začne krásně hrát, jako se probouzí Ivanovi city se vzpomínkou na Maričku. Náhle se mu zatočí svět (kamera se začne otáčet dokola), Ivan není schopen dýchat a musí si sundat masku. Celý rozechvělý není schopen se dál radovat s ostatními. Slavicí zpívají smutnou lidovou písničku, o chudobě, kdy nebyla úroda, nebylo co zasít a umřela kůzlata. Zůstaly po nich jen rohy. Morbidní a pesimistická hudba, která má divákovi vytvořit pocit, že Ivan do nového světa nepatří, že on nedokáže žít tak, jako oni.

Až nakonec všichni odcházejí, jen Palahna zůstává na dvorci. Za Palahnou se vrací jeden cizí muž, zůstávají na dvoře sami. Žena, která nebyla věrná svému muži, byla označována jako divná, na pokraji společnosti, stala se velmi pomlouvanou a neoblíbenou. Žena byla majetek muže a musela jej podporovat za každé situace, i když se k ní nechoval hezky. Lidé se nerozváděli jako dnes, zůstávali spolu po celý život a museli se naučit spolu žít. Lidé brali svou životní cestu takovou jaká je. Palahna se s tímto ale nedokázala smířit a hledala štěstí u jiného muže. Také brala život takový jaký je, ale jí přece musí každý milovat, její povaha byla taková.

Zatím se cizinci ještě brání, ale je velmi pohledná a Ivan ji nedokáže udělat šťastnou. Zřejmě si snaží uchránit svoji pověst. Ivan celou scénu pozoruje zpoza díry ve vysokém plotu. Palahna je celá nesvá a připadá si, jako by Ivana podvedla, sbírá si svou vůši s jablíčky a jde se sklopenou hlavou domů. Ivan jí nic nevyčte. Její chování v něm neprobouzí žádné city, ještě více se tak upíná na Maričku. Stává se čím dál víc chladným a uzavřeným. Možná kdyby byla Palahna trpělivá a tolik od něj neočekávala, dokázal by zapomenout, ale to je jen pouhá domněnka.

**Průvod mi velmi připomněl průvod z Kytice, kde režisér F.A.Brabec využil průvod k přechodům mezi jednotlivými povídkami příběhu. Vidím zde určitou podobnost, kdy Ivan začíná novou životní etapu, režisér využil průvod k náznačce přetvářky. Ivan má masku smrti, žije se vzpomínkami na smrt.*

Stará bláznivá se jich ptá, „kde moje dítě?“* Palahna velmi touží po dítěti, jak to v manželstvích chodí. Další si sundává masku, jakoby režisér říkal, je třeba si sundat masku a dál se nepřetvařovat. Ivan si musí vybrat. Buď začne myslet na budoucnost s Palahnou a bude žít, nebo se utrápí ve vzpomínkách. Celou tuto scénu doprovází hysterický smích staré bláznivé.

Při soumraku Ivan krmí zvířata, že není zlý, dokazuje, že každé zvíře pozdraví jeho vlastní řečí a ony mu vesele odpovídají. Autor nám ukazuje, jak je pro Hucula důležité jeho hospodářství, že jeho chov je důležitý skoro jako rodina.

Nastává večer a kameraman nás přivádí mezi každodenní zvyky Palahny a Ivana. „Pojďte čarodějové, vědmy a utonutí! Nastal špatný rok, zvu vás k sobě!“* Ivan přivolává pohádkové postavy i Maričku (narážkou na utonulé), aby se za ním přišli podívat. Nakonec je proklíná, aby nikdy nepřišli. Je to jeho veliký vnitřní boj mezi dobrem a zlem. Neustále žije myslí někde v pohádkových příbězích, vůbec nežije v realitě. Až jej probudí reálný hlas Palahny, že je večere hotová. Tolik se o něj stará. Večer se spolu pomodlí „Stůj při všech, co jsou daleko od domova, vodami potopení..“* Palahna opakuje modlitbu po Ivanovi, při slově utopení se ale zasekne a všechno jí dochází, že je až ta druhá, že Ivanovo srdce nebude nikdy její. Odfukují od sebe všechny duchy a všechno zlé. Mají bohatou večeři a pod stolem telátko. Mělo by být symbolem krásy a hojnosti, že se jejich statku daří, ovšem pouze navenek. Palahna se o něj hezky stará, dobře mu vaří, hojně. Ale Ivan zapíjí žal, smutek, pije víc, než je zdrávo. Palahna se na něj zadívá, nesouhlasí s tím, co dělá. Ale Ivan se o její názor nezajímá, prostě pije. Okusil jablko z ráje, jablko hříchu, začal nový život, ale žal v duši zabíjí alkoholem, aby aspoň na chvíli zapomenu.

Palahna sedí rezignovaně v jejich světničce, lítuje se a svůj osud, zatímco Ivan dává na okno chleba a alkohol pro duchy, aby neměli hlad, až je přijdou navštívit, u toho se modlí. Ivan se opil a má vidiny, vidí tancovat malé andělíčky, zpívající děti. Drží telátko a zpívá s nimi koledu.

*Zdroj: Film *Stíny zapomenutých předků*, režie Sergej Paradžanov

Celá scéna vyvrcholí tím, že se Ivan zeptá Palahny, kde jsou jeho děti? Přece si ji bral pro zachování rodu. Naprosto bezcitné racionální chování. Nakonec zpívá písničku z mládí, kterou zpíval i s Maričkou „De moji kozi“.

V knize tuto písničku zpíval šotek, kterého Ivan viděl tančit na skále, tady tuto písničku interpretoval režisér zcela v jiné rovině, ale svůj účel plní naprosto stejně. Musí divákovi vnutit, že něco není v pořádku. Režisér Paradžanov měl oproti Kocjubynskému trošku výhodu, měl jeho literární předlohu a k tomu ještě přidělal své vlastní zážitky a zkušenosti, tudíž musí být režisérova interpretace odlišná. Avšak režisér velmi mistrovsky vystihnul myšlenku, kterou chtěl sdělit i autor knihy, oběma se velmi skvěle povedl interpretovat stejný příběh, vytvářejí v nás stejné pocity, i když režisérova práce se může zdát trošku jednodušší, psaná podoba je mírně těžší na pochopení, než zrežirovaná. Režisér svými zážitky příběh rozvinul a dokonale předal dál.*

Jakoby je z této scény cítit sociální realismus, když Palahna jen odevzdaně a naprosto bez emocí bere život, jaký je. Takže nedbá na Ivanovi řeči, jen dělá své domácí povinnosti. I když na konci se zamyslí. Ivan se na ni jen podívá, ale nedotkne se jí. Vychází najevo, že Ivan byl jen chvilkově omámený, že jeho duše jí nepatří. Lež a křivda je odhalena, ale už se nedá nic dělat. Žijí v hříchu, jeden nemiluje a druhý přestává milovat.

Ivan se svléká a jeho žena mu pomáhá. On si ji prohlíží, ale jde ulehnout ke spánku. Spí na tvrdých palandách. Palahna si vedle něj jen mlčky sedne. Jen zvoneček zazvoní, když Ivan ulehne. Začíná svět snů, není reálný, zvoneček vítá tento svět. Zvoneček opakovaně zvoní, značí příchod nějaké nedobrého stvoření. Na okně se zatřepe láhev s kořalkou.

Například Karel Hynek Mácha a jeho „Máj“ také posloužili, již zmíněnému, režisérovi F.A. Brabcovi jako předloha ke zpracování filmu. Avšak v tomto případě narozdíl od Kytice se nepovedlo režisérovi přenést hlavní myšlenku a děj byl pozměněn. V českých poměrech se takové jednání stává velkým průšvihem u významného díla. Notoricky známý příběh byl přepracován na zcela jiné úrovni rovnající se „céčkovým“ filmům a byl velice negativně ohodnocen a stalo se jedním z nejméně sledovaných filmů. Hlavní hrdinka Jarmila byla spíše poběhlice a z romantického příběhu o lásce se stal příběh o tělesné rozkoši.

V uvedených momentech se spíše zobrazuje impresionistický děj, diváka nerozptylují tolik expresionistické obrazy. Ivan se probudí, ale za oknem se objeví symbol. Utopená Marička. Její vlasy jsou mokré od vody, její oči jsou studené a její tvář bez výrazu. Na krku má korále, ruce přilepené na okno, vlasy jí zakrývají tvář, je to zlý duch umrlec. Jakoby se snažila ohřát se o ledové sklo. Už to není ta Marička, co znal. Straší ho v jeho snech. Náhle Ivan vstává, ale v okně nikdo není. Je celý vyděšený, ale překvapený. Ptá se, jestli přišla, ale Palahna ho uvádí do reality svým znuděným, rozespalým a naprosto nepochopeným tónem, že tam nikdo není, ať spí. Vůbec nemá zájem o jeho opilecká vidění. Palahna se i přesto podívá z okna, jestli tam opravdu nikdo není. Věřili ve zlé duchy, věřili v Boha, i v hodné duchy. Různé kultury měly různé duchy a bohy. Nejdůležitější je, že v těchto krajích byl velmi pomalý rozvoj jakékoliv kultury, tyto horské národy bývaly zpravidla odříznuté od světa, obchod tam šel velmi pomalu a tak se také stávalo, že žili několik desetiletí třeba i bez nějaké zásadní změny, co se týče náboženství, obchodu, literatury, apod.* Nejdůležitější pro ně je obživa a rodina, jak se nám také snaží naznačit autor. Nejdůležitější je harmonická rodina, je to základ šťastného života.

Palahna okno raději zadělala, aby Ivan dobře spal.

A takhle oni žijí, ve všední dny tvrdá práce, ve svátky Ivan pije a vidí duchy. Odtud se odvíjí název „Stíny zapomenutých předků“. Předkové neustále provázejí naše myšlenky a kalí naše svědomí.

3.1.10 Palahna čaruje

Přichází předjaří, stále nemají potomka, tak se Palahna dává na čáry. Bere si svoje nejkrásnější korále, aby je obětovala Bohyni, aby vyslyšela její prosbu. Pomalu se vytrácí z bohaté světničky, jsou tam vidět nádherné ručně malované talířky a samozřejmě také kachlová pec, velmi drahá, vždy ji vlastní jen ti movitější. Palahna se svléká do naha a vydává se čarovat do chladné noci. Jen dívčí hlásky doprovázejí její chůzy.

*zdroj: http://cs.wikipedia.org/wiki/Huculov%C3%A9_15.2.2010

Všude je šero, Palahna prochází za plotem, jakoby uvězněná ve svém těle, kde nemůže mít dítě. Jen ten oheň dohořívá, jako jejich vztah, dítě je posledním plaménkem jejich manželství. Znamenalo by radost pro oba. Palahna kráčí v noci mladá a krásná, pod svitem měsíce. Nakonec se ukáže mezi vrby. Vrba je symbol tichého naslouchajícího, který naslouchá, když lidé mají nějaký problém a svá tajemství si střeží. Palahna se schovává mezi vrby a modlí se ke svatému Jiří, aby přiblížil Ivana a Palahnu k sobě, aby jí dal zdravé děťátko.

Jejich soused ji v noci vidí. Palahnu velmi očaroval, ale je velmi hrdá, ubránila se mu a utíká domů. Ivanovi všechno tají. Palahna souseda bere jako zlého ducha, co jí kalí mysl. Musí na něj ale pořád myslet. Je snad on tím, koho jí seslal svatý Jiří, aby jí dal dítě? Palahna se tajně vrací domů a obléká se, Ivanovi se nepřizná. Ivan omývá mrtvou ovci. Je to jejich kletba, do té doby se jim rodilo plno mláďat, ale tím, že Palahna zradila duši, jsou i jejich mláďata prokleta, to je jejich víra. Je vidět krásný záběr ze střechy na Ivana a bílou ovečku. Jak omývá její duši. Stará babka se jim přišla vysmát. Smála se jejich osudu.

3.1.11 Čarodějník

Odvíjí se další část filmu „Kouzelník“, lidé o něm vyprávějí, že je Bůh, bojí se ho, i když jej potřebují. Palahna hraje na brumle a přemýšlí. Jen ten krkavec všechno zezhora pozoruje, jako špatný osud, který nad nimi visí, jako zlý hřích a nedobrý rádce. Lebka na kůlu, může značit, že smrt je blízko a že Palahnino chování a její hřích může mít další oběti. Zřejmě i teď Palahna myslí na souseda, kterého potkala pozdě v noci. Kdo by se chtěl postavit Bohům a zlým duchům, bude potrestán. Lidé ukazují, že se nebojí zlých sil, jako soused Palahny s krkavčaty, že bude stůj, co stůj bojovat se zlými duchy a že se nebojí vyhrát. To je nejspíš způsob, jakým Palahnu učaroval. Náhle začne foukat silný vítr, počasí se změní. Palahna vyděšeně utíká zachránit se. Koně se začínají plašit, jsou přivázány ke kůlu s lebkou. Smrt je blízko, koně jako symbol obživy a veliká radost huculských mužů, se plaší. Náhle začínají lítat blesky, osud Ivana je zpečetěn, děje se něco opravdu

nečistého. Hříšný osud je čeká, kouzelník mění osudy lidí. Mléko se rozleje do řeky, jako symbol, že si neváží toho, co mají, svého hospodářství a svého života, svého vybudovaného společného života s manželem. Palahna se objevuje v záři blesku stejně jako kouzelník, začaruje si ji jako svou krásnou. Palahna zatím zahání zvířata, ať je odvrátí od všeho zlého. Vítr všechno víří, dělá zmatek, nic nezůstane jako předtím, stejně tak jako v životě. Každé rozhodnutí můžeme udělat jen jednou a už se nedá vzít nazpět. Mnoho důležitých expresionistických obrazů v nás právě zanechává dojem.

Kouzelník zahání duchy do lesů, do hlubin, odkud se už nebudou moci vrátit. Mezitím všechno živé utíká. Všechno se barví do ruda, do barvy krve. Palahna celá šťastná, že vidí kouzelníka mu padne do náruče. Mrtví duchové se objevili v symbolu ze dvou mrtvých lebek a ze dřeva, kdy vypadali jako jezdec na koni. Všechno ve veliké mlze, jakoby měla Palahna zatemněný mozek, je úplně zbavená rozumu. Jen zoufalé ržání koně a meluzína přivádí divákovi husí kůži. Palahna volá na Jiřího, přitom spadne z nebe mrtvý krkavec. Je symbolem, že se Palahna dává na špatnou cestu a že už jí není pomoci, i ona se stává zlým duchem. Soused Jiří padá z koně. Palahna má o něj strach. I on je v podstatě symbolem krkavce.

Všude kolem létá ve vzduchu bílé chmýří, je snad symbolem něhy? Anebo jsou dušičky zlých duchů? Nebo je to symbol sněhu, který má zchladiť horkou krev, která koluje v žilách Palahně?

Podářilo se mu svést Palahnu, i když se navenek bránila, vnitřně po něm toužila. Jako expresionistický obraz začal hořet mladý stromeček, jako vášeň mezi oběma milenci, která spálí Ivanův strom života. A dlouho ho bude pálit.

3.1.12 Krčma

Dostáváme se k poslední části a tou je „Krčma“. Ukazuje se nám tu obrázek Františka Ferdinanda D'Este, což je jediná zmínka z celého filmu, podle které si můžeme zařadit zhruba časové rozhraní filmu. Jelikož se v huculských dobách zastavil čas a život se měnil zřídka rychle, nejde přesněji určit dobu, kdy se tento příběh odehrával. Fotky panovníků,

ruských carů a jiných se většinou vyvěšovaly na veřejných místech, jako byly krčmy, apod.

V krčmě se lidé scházejí po těžké práci, aby si vyříkali důležité věci a vyřídili informace. A také se samozřejmě trochu pobavili. K poslechu jim hrají dudy. Hrají dlouhým vláčným tónem, celá hudba ve filmu jsou v podstatě pocity Ivanova srdce, které nám režisér zprostředkovává pomocí různých hudebních nástrojů. Zpravidla rozervaný tón, který není vůbec harmonický.

Ozývá se písnička, která hrála Maričce a Ivánkovi, když se spolu viděli naposledy. Všichni se velice dobře baví, popíjejí pálenku a zpívají. Je normální, že Ivan pokukuje po mladých děvčatech a Palahna po jiných mládencích. Avšak Palahna byla už milenkou čaroděje. Čaroděj sedí sám, bokem od ostatních a dudák sedí vedle něj a hraje. Jako kdyby vedle seděl Ivan a my do něj viděli, co cítí. Nyní přichází houslistka a začíná hrát nádhernou písničku, melodickou, to je cit Ivana a Maričky, také Palahny k čarodějovi. Avšak čaroděj houslistku odbude a zažene, jako by říkal, tady už není žádné místo pro cit a lásku.

Začla hrát veselá hudba. Ivan přisedne k čarodějovi z jedné strany a z druhé Palahna, ta se k čarodějovi nenápadně přesune. Lidé zpívají písničku o Maričce a Ivanovi, o jejich velké lásce. Ivana přepadne zlost, proč Palahna nemůže být tak čistá jako Marička? Proč se tak chová a dělá mu ostudu? Je to jeho žena a má mu být věrná. Místo toho je parádivá a zakoukaná do někoho jiného. Doteď mu to bylo jedno, raději se staral o svá zvířata, ale má také svou čest a hrdost, je to pro něj nakonec i urážka, že mu někdo přebral ženu. Blázen, kamarád Ivana, jde za Palahnou a Jiřím. Ti se tisknou v milostném objetí a kouří spolu dýmku. Němý se snaží Palahnu odtrhnout, ale ta se nenechá. Je celá očarovaná. Palahnu zahání pryč a na kouzelníka symbolicky plivne. Taková ostuda, ještě se ukazovat veřejně. Vůbec se za svou lásku nestydí. Jiří uhodí blázna a zraní ho. Takový je zlý, že i slabšímu se dokáže postavit a nemilosrdně jej vytrestá. Palahně se nemocného zželelo a zavolala na Ivana. Ivan si mezi tancujícími vzal sekyrku a šel kouzelníka vytrestat. Mezitím prochází celou krčmou, je tam pěkně ukázáno, jak

vypadala tehdejší krčma, jak tam lidé nosili kožešiny, jak se kšeftovalo s pálenkou, jak lidé hráli, tancovali a jak se bavili.

Spíše se potácel přes celou hospodu. Někteří vstávají, tuší něco zlého. Palahna pláče, bojí se o svého Jiřího a němý se snaží vzpamatovat a vstát po té tvrdé ráně, kterou mu dal silný Jiří. Ivan konečně našel svou sekyrku. Ale než stačil zareagovat, obrovský Jiří, který měl pověstnou sílu mu zasadil smrtelnou ránu, byl tak vzteklý, že mlátil do stolu, hudba přestala hrát.

Ivan umírá. Hlasy slyší jako ozvěny ve velkém bolestném bzučení (hraji housle), všechno je zbarvené do ruda, jako jeho zrak se kalí krví. Všechno je zpomalené, jak Ivan nedokáže vnímat, co se kolem něj děje. Lidé dál tancují, nevšímají si zraněného. To je věc Jiřího a Ivana. Někteří bědují, někteří pijí, jen Ivan se mezi nimi z posledních sil potácí. Slyší pískot a vidí zlověstné obličej. Kdo ví, co člověk uvidí, když umírá? Ivanovi jeho poslední okamžiky nejsou veselé, není šťastný a ostatní se chovají sobecky.

Lidé, kolem kterých prochází, jakoby značili jeho životní cestu. Nejprve jsou tam dva zamilovaní, ti značí Ivana a Maričku. Pak kamera dotancuje ke čtyřem lidem, kteří značí jeho trápení; maminku, která umřela, mrtvou Maričku, bratra, apod. Potom přitancuje další pár, jakoby Ivan s Palahnou. Muž, který drží dva demižóny, je jako Ivan, který propadl po svatbě alkoholu. Pak se objevují další osoby, které značí Ivanovi duševní stavy. Žádný není veselý. Poslední osoby, které se perou, spolu s knězem jsou posledními osobami, které potkává, před tím, než odejde dveřmi ven. Autor chtěl tímto naznačit, že umírá. Všechno se rozdvojilo.

3.1.13 Ivanova smrt

Už se dostáváme ke konci filmu, kdy se stala Ivanova smrt a probíhá jeho pohřeb. Jiří znovu došel za Palahnou, i po tom, co Ivana vážně zranil. Žena se o Ivana vůbec nezajímá. Popisuje Palahně, jak zabít člověka, nebo kam zasadit ránu, aby jej zranil. Jsou tam stejné bílé šátky, po kterých kráčela zamilovaná Marička. Palahna s Jiřím jsou také velmi zamilovaní. Ivan se na

ně dívá skrze plot. Utíká pryč, daleko od všech, v lesích se mu začne zjevovat Marička.

Je to znamení zlého ducha, který jej láká do propasti. Už to není pravá Marička, co ho milovala, ale zlá víla, která jej láká do propasti svou písničkou.* Ivan si omývá ránu ve vodě a tam uvidí v odrazu Maričku. Stromy kolem dostávají mrtvolně bledou barvu. I Mariččin zjev je velmi vybledlý. Ivan začíná bláznit, vidí Maričku vedle sebe a dokonce k ní mluví. Ivan za ní utíká, prodírá se mezi křovím a stromy. Na tváři má doslova fanatický výraz. Marička se na něj usmívá. A zpívají si spolu. Už spěchá za ní na onen svět, už se těší, až se s Maričkou setká. Smrt ukončí jeho pozemské trápení. Hudba se dramaticky zrychlí. Nyní si chce vzít zlého ducha, který jej láká do propasti.

Huculové se nebáli smrti. Báli se špatného života plného hříchů. Po smrti věřili, že se sejdou s těmi, co milovali, že se ukončí jejich trápení a jejich duše najdou klid, pokud dobře žili. Pokud Hucul hřešil, tak žil s nečistým svědomím, které jej trápilo a jeho duše potom nenašla klid. Tohle bylo jejich náboženství. Ivan hřešil, zradil svou duši, která toužila jen po Maričce. Za to jej přišla vytrést. Vrátily se mu vzpomínky a on je začal vnímat jako přítomnost. Marička je bledá jako popel. Natahuje ruce k Ivanovi a on se jich chopí. Tohle je symbolika se smrtí, kdy Ivan opravdu umřel. Kdy spadl z velké výšky. I srnečka se ohlédla, co se stalo. Stromy se zabarvily do ruda, z pohledu Ivana, jehož oči se zalili krví, jeho zrak se zkalil. Také se kamera točí dokola, jak se Ivan kutálel z kopce. Nakonec se díváme s Ivanem na jeho poslední pohled na půdu nasátou krví.

* Připomíná mi to pověst o Krysařovi od Viktora Dyka.

3.1.14 Pieta

Dostáváme se k Ivanově pohřbu. Předčítají mu z bible, aby jej na jeho cestě za klidem provázel Bůh, aby našel klid. Proto mají všichni stejný nárok na kněze, ať chudý nebo bohatý, je to jediná spravedlnost na světě. Staré ženy omývají jeho tělo. Chystá se pieta, mrtvý bude ustrojen. Jaký impresionismus nám tu nastavil Paradžanov! Pohansky mu zpívá zpěvák, jako náznak, že Ivan nežil úplně čistý život. Palahna smutní, ale strojí se bohatými korály. Její ramena jsou velká od toho, jak je neustále nosí. Cynicky přijímá smrt svého muže, více ji zajímá, jak bude vypadat a smutní jen navenek. Zní nám pastýřské trubky. Byl pastýř a dobrý hospodář. Je obklopen svíčkami, aby mu svítily na jeho poslední cestě. Jeho postel je posypaná penězi, aby měl čím zaplatit převozníkovi. Dokonale zobrazené zvyky a charakteristiky huculských lidí. Ivan je mrtvý. Říká se, že mrtvý vypadá jinak než živý, i když má stejný zjev, ale jeho povaha vychladla a už tam leží někdo jiný.

Pohřeb je zobrazen silně expresionisticky, v knize je velmi podrobně popsána mrtvola. Mladí lidé se veselí, život jde dál. Jen staří lidé, kterým je smrt blízko, jsou smutní, ale pro Ivana byla smrt vysvobození. V knize je Palahna popsána jako nevěrná žena, která Ivana ze začátku milovala, ale touha po dítěti byla silnější. Ve filmu jakoby Palahna Ivana oplakávala, ale už to nebyl ten správný upřímný pláč po svém choti. V knize se oproti filmu Palahna o Ivana starala, i o celý pohřeb. Zatímco ve filmu bylo ukázáno, jak přemýšlí, který náhrdelník si vzít. Režisér vykreslil postavu Palahny mírně záporněji než Kocjubynskij. Přece jen Palahna vycítila, že její láska není opětována a tak postupem času se Ivanovi odcizila.

Ve filmu byly rovněž zobrazeny měďáky na převoz duše mrtvého, ovšem kdo nečetl knihu, nemusí pochopit, že je to starý huculský zvyk. Život jde dál, jakoby se ten příběh nikdy neodehrál a začnou se psát nové osudy. Na Ivana si málokdo vzpomene. Ve filmu hrají housle, ty tóny mají hladit na duši, avšak se střídají nesladěné tóny a jejich hudba duši spíše drásá, představuje smutné veselí. Nabízí se otázky existencialismu, kdy se divák může zeptat, co

po sobě Ivan zanechal? Život jde dál... Pišťalka je synonymum mladých duší, slyšíme veselou hudbu, oproti ní stojí lidská hloupost a chudoba. Smrt je stále blízko a vždycky bude. Popíjejí alkohol, aby zahnali žal a Ivanova duše našla pokoje. Pieta je krutá realita, odřikávají se modlitby. Ve filmu je expresionisticky zobrazena mrtvola. Staré ženy ji omývají, naprosto bez lítosti, berou to jako denní chleba. Čistý racionální realismus, pohřeb je ve folklorním stylu. Film končí obrazem malých dětí za oknem, nové příběhy, nový život, něco krásného nového začíná, člověk se musí smířit se smrtí a může začít příběh s lepším koncem.

3.2. Expresionistické prvky ve filmu

Samozřejmě režisér, narozdíl od spisovatele, má velikou výhodu a příležitost stát se také malířem ve svém díle, což se povedlo i Paradžanovi. Ve filmu se setkáváme často se střídáním rudé, bílé a černé. Fáborky, vlajky a výšivky se stávají symbolem krve a tvrdé dřiny (červená), znepokojující černá smrt je na blízku, hluboká a prázdná, a bílá zobrazuje krásu a nevinnost duše, nevinnost huculských lidí. Hlavním příkladem může být modlitební místnost, kde je vyobrazena Panna Marie, oděná v červeném hávu, majíce bílou svatozář. Tam se také poprvé setkává Ivan s Maričkou, která jej zaujme a zvědavě si ji prohlíží. Tady režisér využil situace a ukázal soudobý kostel s výzdobou, chudý, ale přesto zdobený. Zde se setkáváme s vedlejšími postavami tohoto příběhu, podle jejich chování lze nyní poznat, jaké mají postavy charakterové rysy. Nejdůležitější jsou rodiče Ivana a Maričky.

Jaký je čas v době Huculů? Čas je omezený pro každého člověka, Huculové nemyslí, co po sobě zanechají, jsou smířeni se svým osudem. Jejich cílem je rodina a obživa. Nemarní čas nad smyslem života. Jejich každodenní boj je krutý, berou život jaký je. Dnes je rozdílný životní styl. Život Huculů v blízkosti s přírodou má svoje kouzlo a svou přirozenost. V jejich životě pracovali pro rodinu, vážili si jeden druhého, měli svou hrdost, která s moderní dobou bohužel mizí.

Například je zajímavé také oblečení hlavních hrdinů, režisér nám ukázal, do jaké společenské vrstvy hrdinové zapadají. Palahna byla parádivá, nebo když byl Ivan nešťastný, byl celý otrhaný. Neustále nás doprovázely obrazy života a smrti, například lebky na kůlu, černí koně, apod.

3.3. Život režiséra, jak film vznikl a proč, životy herců

Režisér tohoto snímku se jmenoval Sergej Josifovič Paradžanov, vlastním jménem Sarkis Parajanian, se narodil 9. ledna 1924 v Tbilisi v umělecké rodině, která jej vedla k obdivu k umění a lidovým obyčejům. Vystudoval konzervatoř a začal studovat režii v Moskvě, v roce 1951 absolvoval krátkým filmem „Moldavská pohádka“ u profesora Igora Savčenka, jenž s ním spolupracoval jako asistent režie. V roce 1951 pracuje jako dokumentarista ve filmových studiích Alexandra Dovženka v Kyjevě. Zde pracoval na několika dokumentech a krátkých filmech („Zolotyje ruki, Dumka“), u nichž je jedním z motivů také folklor. V roce 1964 mu byl nabídnut projekt na jeho první větší film „Stíny zapomenutých předků“. V roce 1966 natočil další film „Kyjevské fresky“, avšak jeho natáčení bylo pozastaveno ze stran úřadů. V roce 1969 natáčí v arménských studiích snímek „Sajat-Nova“. Pro silné národnostní arménské cítění byl název změněn „na Barvu granátového jablka“ a film byl upraven bez něj. 17. prosince 1973 byl v Kyjevě zatčen, když pracoval na filmu „Zázrak v Odense“. Strávil téměř osm let ve třinácti věznicích, prošel si několika vězeními, kde pracoval na kresbách a kolážích. Mnoho významných umělců vytvořilo velkou mezinárodní kampaň, mezi nimi intelektuálové a různí režiséři, například Luis Aragon. Poté se mohl vrátit do Tbilisi, kde se setkává konečně se svými přáteli. V roce 1984 se mu dostává další příležitost natočit film „Legendu o Suramské pevnosti“ a dokument o malíři Pirosmanim. V roce 1988 se jeho zdravotní stav zhoršuje, ale natáčí „Ašik-Kerib“ podle Lermontova. 20. července 1990 umírá v Jerevanu, nestihl dokončit scénář k filmu „Vyznání“. Po jeho smrti vychází dokument „Lebedinoje ozero – Zona“, jehož autorem je režisér J. Iljenko, a popisuje Paradžanův pobyt v ukrajinském vězení.*

*<http://www.nostalghia.cz/pages/andele/paradzanov/zivot.php> 14. 3. 2010

Film se od literárního zpracování liší především v tom, že Paradžanov přepracoval původní scénář ve spolupráci s kameramanem Jurijem Iljenkem, spíše na baladický příběh, expresionisticky ztvárněný, velmi často srovnávaný s Romeem a Julií od Shakespeara. Celý příběh je natočený v pravém huculském prostředí, celý filmový štáb žil v horách podobně jako karpatští Huculové. Použili nové filmové techniky, do té doby používané jen v západní Evropě, například rychlé obrazy, natáčení kamerou formou dokumentu, přechody z barevného na monochromatický materiál. Použili prvky lidového folkloru, což byl základ pro ukrajinskou filmovou školu.*

2.3. Herci Ivan Mykolajčuk, Larisa Kadočnikova, a dále například Nikolaj Griňko

Ivan Vasiljovič Mykolajčuk, narozený 15. června 1941 v Čertoryji a zemřel 3. srpna roku 1987, je ukrajinský herec, režisér a scénárista. Zahrál 34 rolí, napsal 9 scénářů a zrežiroval dva snímky. Je nazýván „obličejem i duší ukrajinského poetického filmu, aristokratem ducha“, sám Paradžanov o něm prozradil: „Neznám většího národního génia, celý Dovženko“. Celý ukrajinský národ si v něm velmi brzy našel svého pozitivního hrdinu, který udržoval nacionální duch Ukrajinců. Ivan Mykolajčuk obdržel posmrtně Ševčenkovu cenu. V roce 1957 vystudoval Černivecké hudební učení, v roce 1961- 1965 studuje divadlo. Je vybírán z celé řady studentů díky pěknému vzhledu a příjemnému hlasu, které doplňovali jeho herecký talent. Dostal roli mladého Tarase Ševčenka ve filmu „Son“ a také Ivana Palijčuka ve „Stínech zapomenutých předků“, což mu přineslo veliké uznání. Díky němu se „Stíny zapomenutých předků“ staly pro ukrajinský národ jednou z dvaceti nejkrásnějších filmů světa. Stal se jedním z nejobsazovanějších herců, dokázal se vždy prosadit, mnohdy dokázal z neveliké role, udělat jednu z nejzajímavějších. Larisa Kadočnikova o něm prohlásila: „Kdyby se někdo zeptal, jestli by mi byl milejší jiný herec v roli Ivana Palijčuka ve „Stínech zapomenutých předků“, řekla bych NE, NE! Jedině Mykolajčuk...“.

* <http://www.nostalghia.cz/pages/andele/paradzanov/zivot.php> 14. 3. 2010

Dále hrál v „Komisaři“, v roce 1971 „Bílý pták s černým znakem“ a později se stává scénáristou. Později zahrál ještě v mnoha dílech, vždycky svou roli zahrál tak přesvědčivě, že se stal filozofickou postavou a jeho role se staly hluboce k zamyšlení. Pro jeho nacionální role se začínal stát nepohodlným a začali jej postupně vyřazovat z tvůrčího procesu kinematografie, ale i přesto mnoho režisérů jej chtělo obsadit. Například film „Vavilon XX“, který Mykolajčuk zrežiroval, stal se scénáristou a také si tam zahrál. V roce 1983 bylo pro něj napsáno „Nebylci pro Ivana“. Později je nemocný a už mnoho netvoří. Umírá velmi mladý: „Za život tohoto autora, režiséra i scénáristy bylo vše, co se stalo mýtem, ne národní, ale světové kinematografie – jakoby žil dál. Dětství v malé huculské vesničce, brzy dospěl, brzy se stal slavným a brzy zemřel... Říká se, že v den jeho smrti přiletěly labutě, lidé je nazvali Ivanovými“*

Larysa Kadočnikova, rodným příjmením Valentynivna, se narodila 30. Června 1937 v Moskvě. Vystudovala Fakultu Sovětského institutu kinematografie v roce 1961. Působila v moskevském divadle a později se přesunula na divadelní prkna v Kyjevě. Mimo „Stíny zapomenutých předků“ si zahrála také mimo jiné ve filmu „Bílý pták s černým znamením“, kde se také setkala s Ivanem Mykolajčukem.**

*http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D0%B2%D0%B0%D0%BD_%D0%9C%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B0%D0%B9%D1%87%D1%83%D0%BA

**http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D0%B0%D1%80%D0%B8%D1%81%D0%B0_%D0%9A%D0%B0%D0%B4%D0%BE%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0
12. 4. 2010

4. Závěr:

Při zkoumání jsem dospěla k několika poznatkům. V teoretické části jsem přišla na to, že Kocjubynskij dokázal skrze prostý děj ukázat naprosto nadčasový milenecký příběh. Podařilo se mu zatáhnout čtenáře do drsných Karpatských hor, poznala jsem s ním zvyky a folklor Huculů. Dokázala jsem potvrdit, že jeho příběh je impresionistický, protože nás celou dobu provázel impresionistický děj.

Všimla jsem si, že v praktické části se Sergeji Paradžanovi podařilo vylepšit psanou podobu Stínů zapomenutých předků. Dokázal divákovi mimo jiné ukázat i sociální rozdíly ve společnosti. Velmi mne zaujalo, jak Sergej Paradžanov zpracoval baladický příběh. Jeho expresionistické obrazy spolu s prolínáním impresionistického děje byly mistrovské.

Zaujalo mne, že oba autoři nám dokázali, jak je důležité žít v souladu s přírodou. Smrt a život se spolu protínaly celým příběhem. Charakteristiky postav se měnily časem. Myslela jsem si, že porovnání filmu a knihy bude zajímavé. Samozřejmě, toto tvrzení jsem si potvrdila.

Dále jsem zpozorovala, že oba autoři vykreslili charakteristiky postav velmi podobně, velmi věrohodně. Režisér měl spoustu možností, jak vylepšit povahy, avšak je ponechal podle původní verze. Troufám si tvrdit, že dílo je nadčasové, co se týče lidských vztahů.

Všimla jsem si, že se v obou dílech objevovaly symbolické obrazy, které značily dobro nebo zlo. Jako například šotek. Měly nasměrovat divákovi pocity.

Na konci své práce jsem se věnovala ještě herci Ivanovi Mykolajčukovi, který svým nadáním velice pomohl Sergeji Paradžanovi. Larisu Kadočnikovou jsem také nemohla opomenout. Přišla jsem na věc, že ve filmu má režisér výhodu narozdíl od spisovatele, vykreslit jednotlivé záběry a využít herecké nadání. Ve filmu se tedy spíše jedná o týmovou práci režiséra, kameramana a herců. Narozdíl od knižní podoby, kde se jedná o myšlenky autora Mychajla Kocjubynského.

Dospěla jsem k závěru, že oba autoři ve svých dílech zobrazili impresionistický děj. Zároveň jej oba doprovázeli expresionistickými obrazy, jak Paradžanov ve svém filmu pomocí jednotlivých obrazů, které jsem jednotlivě rozebírala, tak i Kocjubynskij, jak popisoval přírodu ve své baladě.

Mohu tedy tvrdit, že všechny cíle, které jsem si stanovila, se mi podařilo splnit.

5. Резюме

Шарка Криштофкова

Що означає література ХХ століття?

Література ХХ століття приносить нові твори, які визначають нові стилі, наприклад, імпресіонізм, експресіонізм та інші. Народжуються твори з меншим обсягом, але з більшим психологічним заглибленням. Моя праця присвячена саме дослідженню рис імпресіонізму та експресіонізму.

Чому мене зацікавив імпресіонізм? Імпресіонізм був дуже розвинутим стилем. Його головною характеристикою є те, що автор не оцінює ситуацію, не додає власні емоції, але тільки коротко описує подію. Мені здалося вельми цікавим спостерігати у цій ординарності глибоку символіку. Наприклад, у творі «Тіні забутих предків» люди можуть пізнати соціальні проблеми гуцулів на фоні їхніх повсякденних звичаїв.

До експресіонізму я звернулася у другій частині праці, тому що його елементи досить часто зустрічалися у фільмі, знятому за мотивами книги. У чому можемо знайти риси імпресіонізму? Можемо його знайти у ліриці та епіці. Проза є частиною епіки і однією із літературних родів, які визначають дію, подію, мету, часові та причинні залежності. Проза є моїм найулюбленішим жанром літератури. Форми епіки можуть бути такі:

- 1) Віршовані, до яких належать билини-великі прославляючі вірші про вчинки богатирів, історичні співи, епос або також легенда, у яких розповідається про життя справжніх святих, де можуть бути присутні надприродні явища. До віршованих та прозаїчних форм епіки належать казки (сказання), у яких знаходимо спробу опису світу, природних явищ, де героями є боги. У казці навпаки

зустрічаємося з неправдоподібними діями та надприродними істотами, де добро переважно перемагає зло. У повістях дія спрямована на минуле. Основа повісті базується на правдивих фактах, але решта написаного-це фантазія автора, яка вміло додається до певної особи чи місця. Останнім із різновидів є байка, котра нам розповідає про життя тварин, а на кінці байки нас завжди очікує якесь певне повчання.

- 2) До прозових форм зараховуємо повість, новелу та роман. Роман за своїм обсягом є найбільшим, але всі ці різновиди прози мають у собі дії, місце, мету, часові та причинні залежності. Роман на початку ХХ століття дорівнював повісті на кілька сторінок.

Мене дуже зацікавила тема дослідження повісті Коцюбинського, особливо порівняльне дослідження повісті і фільму. Я вибрала для дослідження повість «Тіні забутих предків». Для мене було цікавим порівнювати письмову форму повісті та інший підхід автора фільму, який було знято за мотивами цієї повісті. Отже, йдеться про фільм режисера Параджанова «Тіні забутих предків» за повістю Михайла Коцюбинського.

Те, що доказав Михайло Коцюбинський передати майбутнім поколінням- фольклор та звичаї гуцульського народу – те Параджанов зумів майстерно відтворити у фільмі. Мене дуже захопила повість Михайла Коцюбинського, де автор зумів змалювати глибоку психологію персонажів з використанням багатой символіки. І все це помістилось у невеличкій повісті. До найзахоплюючих моментів дослідження належить аналіз саме символічних елементів у повісті. Найчастіше автор звертався до соціальних питань народу, до їх віри у надприродні сили, до почуття чистого сумління та справжнього кохання.

На початку проведення дослідження для мене було проблемою знайти матеріали про життя та творчість Михайла Коцюбинського, бо я зустрілася з обмеженою можливістю вибору книг на цю тему. Але врешті мені вдалося знайти матеріали та текст повісті «Тіні забутих предків» у

Збройниці-бібліотеці університету ім.Палацького разом із керівником моєї праці Mgr. Уляною Холод, Ph.D.

Моя бакалаврська праця розділена на дві частини-теоретичну та практичну.

У теоретичній частині я використала книгу про життя та творчість Михайла Коцюбинського. Також я користувалася книгою «Тіні забутих предків», де вміщені і інші повісті: « Цвіт яблуні», «Фата моргана» та ін., а в чеському перекладі були такі оповідання як «Sen», «Neznámý» та ін.

Теоретичну частину я розділила на декілька розділів. У першому розділі розповідається про елементи імпресіонізму в описах Михайлом Коцюбинським життя гуцулів. Перший розділ є найважливішою та найцікавішою частиною про автора. Нам вдалося знайти відповідь, чому для автора було так важливо писати про малий забутий народ. І тому я не змогла уникнути спроби порівняння його із письменниками тодішньої епохи.

Далі розділ присвячено опису змісту повісті, а тому розділ називається «Трагічна історія головних героїв Марічки та Івана».Тут аналізуємо головну дійову лінію повісті – вірне кохання, чисте сумління, де звертаємо увагу на зразки імпресіонізму.

Наступним логічним розділом є розділ про історію написання автором своєї повісті. Не зважаючи на недостатню кількість джерел, нам вдалося почерпнути інформацію, простежити за творчими здобутками автора і з'ясувати, що надихнуло Михайла Коцюбинського на написання геніальної повісті.

У найціннішому та найцікавішому, на мій погляд, розділі теоретичної частини відбувається аналіз подій у повісті. Тут ми зустрічаємося із повсякденним життям забутого світу гуцульського народу, з його звичаями та фольклором. Повість є доказ, що у такому короткому обсязі може вміститися така багатогранна та цінна розповідь, геніальний мистецький твір епохи модернізму початку ХХ століття.

Далі слідує розповідь про нещасливе подружнє життя Палагни та Івана, стосунки яких не цілковито наповнювали подружжя. Звідси, отже, випливає багато філософських питань. Мушу зізнатися, що я також часто відходила від наукового аналізу тексту та блукала у пошуках відповіді на численні питання зі сфери філософського погляду на світ.

Опис щоденних традицій гірського народу є вельми важливою частиною. Я була значно здивована тим, що багато звичаїв, елементів фольклору знаходимо і у культурі Моравії, як наприклад, орання поля, відвідування церкви та інші ритуали, які здійснюються у Чеській республіці до сьогодні.

І на кінець ми ближче познайомились із особистістю Михайла Коцюбинського та минулою епохою через дослідження біографії а також історії виникнення ідеї та певних умов для написання повісті.

Практична частина праці була для мене трохи ближчою, тому що у цій частині йшлося про створення фільму. Спочатку я описала коротку історію про те, як режисер Параджанов започаткував ідею створення фільму «Тіні забутих предків». Потім своє дослідження я присвятила різним частинам фільму. Цікавим виявився той факт, що фільм пронизаний багатьма експресіоністськими образами, які йдуть пліч – о – пліч з імпресіоністською лінією. Отже, на мою думку, було важливим проаналізувати ці образи.

Практична частина складається з декількох розділів:

Дитинство Івана, на диво, надто жорстоке, адже його власне виховувала природа. Вже від раннього дитинства його всюди супроводжувала смерть, як невіддільна складова нашого життя.

Зустріч Івана та Марічки, їх спільні роки дозрівання – це два розділи, які сповнені оптимізму та надії. Усе зображено у повісті як прекрасний час. Тут ми маємо змогу пізнати народні пісні, які передавалися людьми із покоління до покоління.

Розділ під назвою «Іван мусить на полонину» є переходом від мрій до реальності. Іван змушений заробляти на життя, щоб вони могли жити з Марічкою. І в цьому розділі я знову замислилась над філософськими питаннями життя і смерті.

Розділ «Полонина та смерть Марічки» доказує, що життя суворе та швидкоплинне. А тому, на мою думку, кінець повісті почав набирати песимістичних нот, що є для українського письменника улюбленою темою. Коцюбинський дуже вдало описав полонину, суворе життя пастухів. Тут знову йдеться про народні традиції, про формування народної ментальності у суворих життєвих умовах.

Повернення Івана додому у фільмі показано як надприродне явище, ніби він відчував, що щось могло трапитися.

Уривок про самотність є дуже песимістичною частинкою про важкий сум, депресію Івана, коли він лікувався алкоголем та самотністю. Але такі душевні стани, на мою думку, можемо спостерігати і сьогодні. А тому цей твір є, безперечно, поза межами часу.

У наступних розділах описується про те, як автор спрямовує читача замислитись над правильним способом життя. Ми вибрали найважливіші питання та шукали відповіді у книзі, наприклад, у розділі «Іван та Палагна», який належить до другої головної лінії твору. Решта розділів поділено за такими назвами: «Різдво», «Палагна чаклує», «Корчма»,

«Іванова смерть і Пієта», де йдеться про Іванову загибель.

У наступних частинах я навела приклади найцікавіших та найбільш дискусійних експресіоністських елементів у фільмі.

Головним змістом останнього розділу практичної частини є біографія режисера фільму «Тіні забутих предків» Сергія Параджанова та виконавців головних ролей – Івана Миколайчука та Лариси Кадочникової.

Уся моя праця присвячена не настільки детальному аналізу повісті та фільму, як дослідженню окремих психологічних образів, відчуттів головних героїв та їх характеристики, окремим прикладам елементів імпресіонізму та експресіонізму, також описам народних звичаїв та фольклору.

Який висновок моєї праці?

Автори повісті та фільму при допомозі засобів символізму, імпресіонізму та експресіонізму вельми майстерно зуміли передати майбутнім поколінням традиції та фольклор українського народу, показали їх легенди та звичаї, показали світ, де зупинився час.

6. Anotace:

Autor bakalářské práce: Šárka Kryštofková

Filozofická fakulta

Katedra slavistiky

Sekce ukrajinistiky

Název bakalářské práce: Vyjádření impresionismu v literárním díle a filmovém zpracování na materiálech novely Mychajla Kocjubynského *Stíny zapomenutých předků*

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Uljana Kholod, Ph.D.

Počet znaků: 87 360

Počet příloh: 2, obrázková, DVD s filmem

Počet titulů použité literatury: 10

Klíčová slova: Mychajlo Kocjubynskyj, impresionismus, ukrajinská próza, próza, *Stíny zapomenutých předků*, Sergej Paradžanov, expresionismus

Charakteristika bakalářské práce: Tato bakalářská práce se zabývá vyjádřením impresionismu v díle významného ukrajinského spisovatele Mychajla Kocjubynského a následně jeho filmovým zpracováním režiséra Sergeje Paradžanova, obsahuje souhrn a rozbor jejich díla. Práce je rozdělena na dvě části – teoretickou a praktickou. Teoretická část seznamuje čtenáře s dílem *Stíny zapomenutých předků* a s autorovým životem a praktická část se zaměřuje na rozbor Paradžanova filmu, zabývá se přitom srovnáváním s knihou a se znaky impresionismu, který se v tomto zpracování nachází.

7. Bibliografie:

1. Stíny zapomenutých předků, Mychajlo Kocjubynskij, Vyšehrad, 1988
2. Тіні забутих предків, Михайло Коцюбинський, Фоліо, Харків, 2008
3. І ката, і героя він любив..., Ярослав Поліщук, серія Жуття і слово, Видавничий центр Академія, 2010
4. Теорія літератури, Олекцандр Галич, Біталій Назарець, Євген Вацильєв, Либідь, Підручник, 1994
5. Film: „Тіні забутих предків“ od Sergeje Paradžanova, 1964
6. Ukrajinsko-český, česko-ukrajinský slovník, Leda, Mgr. Růžena Šišková a prom. Fil. Nikolaj Savický, CSc., 2008
7. Slovník lingvistických termínů pro filology, Edvard Lotko, Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc 2005
8. Mluvnice současné ukrajinštiny, Oldřich Leška, Nikolaj Savický, Růžena Šišková, Euroslavica, 2001
9. Seminární práce: Три фільмові шедеври Олекцандра Довженка: Звенигора, Арсенал, Земля, autorka Jiřina Dvořáková, Olomouc 2005
10. Історія української літератури, Том П'ятий, література початку ХХ ст., М. С. Грцюта, Н. Л. Калениченко, Наукова думка, Київ, 1968

8. Obrazová příloha:

Obal filmu, originál byl přeložen do více jazyků

Ivan dostal smrtelnou ránu sekýrou, jedna z impresionistických scén

Ivan je převlečený za smrtku, nebojí se smrti, i když je blízko

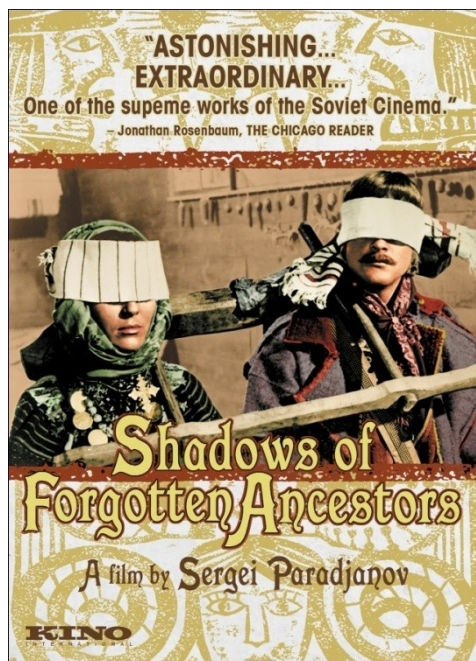
Kontroverzní Paradjanov

Marička jako duch

Mychajlo Kocjubynskij

Anglický obal filmu

Palahna

Marička s Ivanem

Čarodějník

Zdroj obrazové přílohy:

http://www.google.com/images?hl=en&source=imghp&biw=1366&bih=631&q=shadows+of+forgotten+ancestors&gbv=2&aq=0&aqi=g1&aql=&oq=shadows+of+fo&gs_rfai=